

Oulangan kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma 2011

Sari Alatossava
Pohjanmaan luontopalvelut
PL 26
93601 Kuusamo
sari.alatossava@metsa.fi

Translated by Fran Weaver
Översättning: Firma Pimma Åhman

Kansikuva: Riippusilta Oulangan unohtumattomiin elämyksiin!
Kuva: Mylene van der Donk

© Metsähallitus 2011

ISSN-L 1796-2943
ISSN 1796-2943 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-446-867-1 (pdf)

Oulangan kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma 2011

KUVAILULEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	2011
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	23.2.2011
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	1504/530/2011
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	kansallispuisto, Natura 2000 -alue		
ALUEEN NIMI	Oulangan kansallispuisto		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI	Oulanka FI1101645		
ALUEYKSIKKÖ	Pohjanmaan luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Sari Alatossava		
JULKAISUN NIMI	Oulangan kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma 2011		
TIIVISTELMÄ	Oulangan kansallispuisto sijaitsee matkailullisesti tärkeällä alueella Ruka-Kuusamon ja Sallan matkailukeskusten puolivälissä. Aanutlaatuinen luonto yhdistettynä vahvaan retkeilyperinteeseen, monipuolisiin palveluihin ja eläviin mielikuviin tekee kansallispuistosta suosittu käyntikohteen ja alueen matkailun vetovoimatekijän. Puistossa vierailee vuosittain lähes 170 000 kävijää ja kävijöiden rahankäytön paikallistaloudelliset vaikutukset nousivat 15 miljoonaan euroon vuonna 2010. Luontomatkailusuunnitelman tehtävänä on kartoittaa kansallispuiston luontomatkailun vetovoimatekijät ja nykytila sekä määrittää sen tulevaisuuden tavoitteet. Luontomatkailusuunnitelmalla Oulangan kansallispuisto vastaa sitä ympäröivän Kuusamo Lapland -matkailualueen asettamaan haasteeseen matkailun kasvun, kansainvälistymisen ja ympäristösuojelun kehittämiseksi. Matkailijamäärien kasvaessa luontomatkailun ehdoton edellytys on sen kasvun ja kehityksen kestävyys. Kansallispuiston kestävyttä seurataan ”hyväksyttävän muutoksen rajat” -menetelmällä, ja viimeisten mittausten mukaan retkeily ja luontomatkailu eivät ole vaarantaneet kansallispuiston luontoarvoja tai heikentäneet kävijätyytyväisyyttä. Kestävyttä edistetään mm. kulumista estävillä rakenteilla, käytönohjauksella, viestinnällä ja sidosryhmien kanssa tehtävällä yhteistyöllä. Luontomatkailun suosion vakiintuessa, kesämatkailun lisääntyessä ja kansallispuistojen merkityksen kasvaessa osana kestävä matkailua Oulangan kansallispuiston kaltainen unohtumattomia luontoelämyksiä tarjoava erämaan ihmeiden tiivistymä on vahvoilla. Puistoon idässä rajautuvat Venäjä ja Paanajärven kansallispuisto omaavat valtavan potentiaalinen rajat ylittävälle luontomatkailulle. Jo nyt Oulangan kansallispuisto toimii tiiviissä yhteistyössä Paanajärven kansallispuiston kanssa. Oulangan kansallispuiston tavoitteena on olla Koillis-Suomen matkailun voimavara ja tärkein kansallinen ja kansainvälinen vetovoimatekijä. Tavoitteen saavuttaminen vaatii alueen toimijoilta yhteisiä toimenpiteitä viestinnässä, reitistöissä ja palveluvarustuksessa, luontokeskuksen rooleissa, yhteistyössä ja kumppanuudessa sekä kansainvälisyydessä. Palvelujen ja toiminnan lisääminen sijaan keskitytään niiden vaikuttavuuden vahvistamiseen. Suunnitelma on laadittu samanaikaisesti Oulangan kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman kanssa. Suunnittelussa tarvittavaa tietoa on kerätty vuonna 2009 toteutetuilla Oulangan kansallispuiston kävijä- ja yritystutkimuksilla sekä tiiviillä sidosryhmäyhteistyöllä. Suunnitelman laatimisesta vastaa puiston keskeisistä sidosryhmistä koostuva Oulangan yhteistoimintaryhmä.		
AVAINSANAT	Oulanka, kansallispuisto, luontomatkailu		
MUUT TIEDOT			
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 99		
ISSN-L ISSN(VERKKOJULKAISU)	1796-2943 1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-446-867-1
SIVUMÄÄRÄ	49 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	2011
UPPDRAAGSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	23. 2.2011
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	1504/530/2011
TYP AV SKYDD SOMRÅDE/ SKYDDSPROGRAM	nationalpark, Natura 2000-område		
OMRÅDETS NAMN	Oulanka nationalpark		
NATURA 2000-OMRÅDETS NAMN OCH KOD	Oulanka FI1101645		
REGIONENHET	Österbottens naturtjänster		
FÖRFATTARE	Sari Alatossava		
PUBLIKATION	Naturturismplan för Oulanka nationalpark 2011		
SAMMANDRAG	Oulanka nationalpark ligger på ett för turismen viktigt område ungefär halvvägs mellan turistcentrumen Ruka-Kuusamo och Salla. Den unika naturen i kombination med de starka traditionerna inom friluftsliv, de mångsidiga tjänsterna och de levande föreställningarna om området har gjort nationalparken till ett populärt besöksmål och en attraktionsfaktor för områdets turism. Nationalparken har årligen nästan 170 000 besökare, och besökarnas inverkan på den lokala ekonomin steg till 15 miljoner euro år 2010. Syftet med naturturismplanen är att kartlägga naturturismens attraktionsfaktorer och nuvarande tillstånd i nationalparken samt att uppställa de framtida målen för naturturismen i nationalparken. Oulanka nationalpark vill med sin naturturismplan svara på det omgivande Kuusamo Lapland-turistområdets utmaning att öka turismens tillväxt och internationalisering och att främja åretrunturism. Ett absolut villkor för naturturismen när antalet turister växer är att tillväxten och utvecklingen är hållbar. Naturturismens hållbarhet i nationalparken följs upp med metoden ”limits of acceptable change”, och enligt de senaste mätningarna har friluftsliv och naturturism inte äventyrat parkens naturvärden eller minskat besökarbelåtenheten. Hållbarheten främjas bland annat med hjälp av konstruktioner som hindrar slitage, styrning av användningen, informationsspridning och samarbete med intressegrupper. När naturturismen blir allt mer etablerad, sommarturismen växer och nationalparkernas betydelse som en del av den hållbara turismen ökar, har Oulanka nationalpark som erbjuder oförglömliga upplevelser i en äkta ödemarksmiljö ett gott försprång. Parken gränsar österut till Ryssland och Paanajärvi nationalpark och dessa har en enorm potential vad gäller gränsöverskridande naturturism. Redan i dag är samarbetet mellan Oulanka nationalpark och Paanajärvi nationalpark tätt. Målet för Oulanka nationalpark är att vara en viktig resurs för turismen i nordöstra Finland och den viktigaste attraktionsfaktorn nationellt och internationellt sett. För att man ska uppnå målen krävs gemensamma åtgärder mellan aktörerna på området när det gäller information, leder och serviceutrustning, naturumets roll, samarbete, samarbetspartners och internationella frågor. Man kommer att koncentrera sig på att öka tjänsternas och verksamhetens genomslagskraft i stället för att utöka antalet tjänster och verksamheten. Planen har utarbetats samtidigt med skötsel- och användningsplanen för Oulanka nationalpark. De uppgifter som behövdes för planeringen insamlades med hjälp av år 2009 gjorda besökar- och företagsundersökningar samt genom tätt samarbete med intressentgrupperna. En samarbetsgrupp för Oulanka nationalpark, som består av representanter för parkens viktigaste intressentgrupper, ansvarade för utarbetandet av planen.		
NYCKELORD	Oulanka, nationalpark, naturturismplan		
ÖVRIGA UPPGIFTER			
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 99		
ISSN-L ISSN (ONLINE)	1796-2943 1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-446-867-1
SIDANTAL	49 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	

DOCUMENTATION PAGE

PUBLISHED BY	Metsähallitus	PUBLICATION DATE	2011
COMMISSIONED BY	Metsähallitus	DATE OF APPROVAL	23.2.2011
CONFIDENTIALITY	Public	REGISTRATION NO.	1504/530/2011
TYPE OF PROTECTED AREA/CONSERVATION PROGRAMME	National Park, Natura 2000 Site		
NAME(S) OF PROTECTED AREA(S)	Oulanka National Park		
NATURA 2000 SITE NAME(S) AND CODE(S)	Oulanka FI1101645		
REGIONAL UNIT	Natural Heritage Services, Ostrobothnia		
AUTHOR(S)	Sari Alatossava		
TITLE	Sustainable Tourism Development Strategy for Oulanka National Park 2011		
ABSTRACT	Oulanka National Park is located in a region of NE Finland that is important for tourism, midway between the tourism centres of Ruka-Kuusamo and Salla. Thanks to its unique natural features, diverse facilities, and a long history and strong image as a destination for hiking and outdoor activities, the park is popular both in terms of visitor numbers and as a regional tourist attraction. The park welcomes almost 170,000 visitors annually. Visitors' spending boosted the local economy by an estimated 15 million euros in 2010. This sustainable tourism development strategy aims to assess the factors that attract visitors to the park, examine the current state of tourism in Oulanka, and define objectives for the future. The strategy is also a response to the challenge set by the surrounding Kuusamo Lapland tourism region that Oulanka National Park should encourage the growth and internationalisation of tourism as part of the region's efforts to become more of a year-round destination. As visitor numbers grow, it is vital to ensure that this increase and related developments remain sustainable. Sustainability is to be monitored using a method known as "limits of acceptable change". The latest surveys indicate that recreational activities and nature tourism have not endangered the national park's natural values or reduced visitors' levels of satisfaction. Measures to promote sustainability include structures designed to prevent erosion, measures to channel visitors' movements, communications work, and cooperation with stakeholder groups. Attractions that offer unforgettable experiences in unspoilt natural settings like Oulanka National Park play a vital role in the context of increases in nature tourism, summer tourism, and the importance of national parks. The Russian frontier runs along the eastern edge of Oulanka National Park, and just over the border lie attractions including Russia's Paanajärvi National Park, representing huge potential for cross-border nature tourism. Oulanka National Park already collaborates closely with its twin park Paanajärvi. Oulanka National Park intends to become a major asset for tourism in NE Finland as the region's most important national and international attraction. To achieve this, local actors must collaborate effectively on national and international communications work, and on issues including trails, visitor centres and other facilities. In the context of services and activities the emphasis will not be on expansion, but on enhancing the impacts of existing facilities. This sustainable tourism development strategy has been drafted simultaneously with a new management plan for Oulanka National Park. The necessary data was compiled through surveys of visitors and local businesses in 2009, and through close collaboration with stakeholders. The strategy has been produced by the Oulanka Cooperation Group, which is made up of representatives of the park's key stakeholders.		
KEYWORDS	sustainable tourism, nature-based tourism, Oulanka, national park		
SERIES NAME AND NO.	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisu. Sarja C 99		
ISSN-L	1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-446-867-1
ISSN (ONLINE)	1796-2943		
NO. OF PAGES	49 pp.	LANGUAGE	Finnish
PUBLISHING CO.	Metsähallitus	PRINTED IN	
DISTRIBUTOR	Metsähallitus	PRICE	

Sisällys

1 JOHDANTO.....	9
2 ALUERAJAUS JA SUUNNITELMAN TAVOITTEET.....	10
3 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	12
3.1 Luontomatkailun trendit	12
3.2 Alueen keskeiset toimijat ja suunnitelmat	12
4 OULANKA LUONTOMATKAILUKOHTENA.....	14
4.1 Erämaan ihmeiden tiivistymä.....	14
4.2 Riippusilta unohtumattomiin luontoelämyksiin	15
4.3 Maineensa mittainen.....	15
5 LUONTOMATKAILUN NYKYTILA.....	16
5.1 Kansallispuiston kysyntä	16
5.2 Kansallispuiston tarjonta	17
5.3 Viestintä ja markkinointi	21
5.4 Oulanka osana alueen matkailua	22
5.4.1 Matkailijamäärät alueella.....	23
5.4.2 Kansallispuiston paikallistaloudelliset vaikutukset	23
5.5 Johtopäätökset nykytilasta suhteessa vetovoimatekijöihin.....	25
6 LUONTOMATKAILUN KESTÄVYYS.....	26
6.1. Kestävän luontomatkailun periaatteet	26
6.2 Luontomatkailun kestävyden arviointi	27
7 LUONTOMATKAILUN TAVOITETILA.....	29
7.1 Oulangan kansallispuisto ja sen lähialue	29
7.2 Kuusamo Lapland -alue.....	34
8 TOIMINTASUUNNITELMA	35
8.1 Oulangan kansallispuiston kehittämistoimenpiteet	35
8.2 Kuusamo Lapland -alueen kehittämistoimenpiteet	37
LÄHTEET	38
LIITTEET	
Liite 1 Oulangan yhteistoimintaryhmän peruskirja.....	41
Liite 2 Kestävän luontomatkailun periaatteet.....	43
Liite 3 Oulangan LAC-mittaristo	45
Liite 4 PAN Parks -verifiointiprosessi	47
Liite 5 Vahvistuskirje	49

1 Johdanto

Luontomatkailu on matkailun nopeimmin kasvavia osa-alueita, ja sitä pidetään yhtenä harvoista keinoista säilyttää syrjäisiä maaseutualueita elinvoimaisina (Ympäristöministeriö 2002). Huomatava osa luontomatkailusta keskittyy kansallispuistoihin tai niiden välittömään läheisyyteen. Monilla alueilla kansallispuistot ovat myös myönteisen aluekehityksen ja matkailun imagonrakentamisen keskiössä (Puhakka 2007). Kansallispuistoja ja muita suojelualueita hallinnoiva Metsähallitus pyrkii strategiansa mukaisesti tukemaan toiminnallaan alueellista matkailua muun muassa säilyttämällä luontopalvelujen tarjoamat palvelut kestävällä tasolla ja kehittämällä niitä yhdessä matkailuelinkeinon kanssa. Kansallispuistot näkyvät osana Suomi-kuvaa ja lisäävät sekä Suomen vetovoimaisuutta matkailumaana että kotimaan luontomatkailua.

Luontomatkailusuunnitelma kytkeytyy kestävän matkailun viitekehykseen, josta on lukuisia erilaisia määritelmiä. Tässä suunnitelmassa *kestävällä matkailulla tarkoitetaan taloudellisesti elinvoimaista matkailua, joka ei tuhoa resursseja, joista matkailu on tulevaisuudessa riippuvainen, erityisesti fyysistä ympäristöä ja matkailukohteen yhteisön sosiaalista kudosta* (Swarbrooke 1999). Kestävä matkailu kiinnittää huomion matkailun suunnittelussa ja kehittämisessä sen taloudelliseen, sosio-kulttuuriseen ja ekologiseen kestävyYTEEN lyhyellä ja pitkällä aikatahtimella sekä eri aluetasoilla (Saarinen 1998).

Toinen matkailusuunnitelman keskeinen käsite on *luontomatkailu*. Luontomatkailusta ei ole olemassa yhtä yhtenäistä, yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Tässä suunnitelmassa luontomatkailu käsitetään valtioneuvoston (Valtioneuvosto 2003) vahvistamassa luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämisohjelmassa (VILMAT) määritellyllä tavalla: ”*Luontomatkailulla tarkoitetaan kaikkea luontoon tukeutuvaa matkailua. Hieman suppeammin määriteltynä luontomatkailua on sellainen matkailu, jonka yhteydessä virkistäytyään luonnossa. Luontomatkailu yhdistää luonnon virkistyskäytön ja matkailun. Luontomatkailussa luonto on merkittävä vetovoimatekijä tai toimintaympäristö. Luonnon virkistyskäytössä on luontomatkailua lähes kaikki se, mikä ei ole päivittäistä lähivirkistystä. Siten mm. matkailuun liittyvä loma-asuminen ja sen yhteydessä tapahtuva virkistyskäyttö katsotaan luontomatkailuksi.*”

Luontomatkailusuunnitelman tehtävä ja tarkoitus on kestävän luontomatkailun edistäminen. Oulangan kansallispuiston ensimmäinen luontomatkailusuunnitelma on vuodelta 1999, ja se päivitettiin 2004. Tämä nyt tehty suunnitelma päivittää puolestaan vuoden 2004 luontomatkailusuunnitelman (Metsähallitus 2004). Oulangan kansallispuistoa ympäröivä Kuusamo Lapland -matkailualue hakee kasvua ulkomailta ja etsii uusia keinoja matkailun ympärivuotisuuden vahvistamiseen. 2000-luvun alussa alkanut vahva matkailijamäärien kasvu pysähtyi maailmanlaajuiseen taantumaa ja tarjoaa nyt uuden nousun kynnyksellä tilaisuuden miettiä, millainen luontomatkailu on kestävä – ei vain taloudellisesti, vaan myös ekologisesti ja sosiokulttuurisesti. Jos Oulanka on todella paikka, joka jokaisen pitäisi nähdä ennen kuolemaa, miten puiston hallinto pystyy tekemään kävijöiden odotukset todeksi?

Oulangan yhteistoimintaryhmä on ohjannut tämän suunnitelman valmistumista ja on hyväksynyt sen helmikuussa 2011. Luontomatkailusuunnitelman on koostanut erikoissuunnittelija Sari Alatosava ja erikoissuunnittelija Matti Tapaninen on tukenut tekijää koko prosessin ajan. Suunnittelussa tarvittavaa tietoa on kerätty mm. vuonna 2009 toteutetuilla Oulangan kansallispuiston kävijä- ja yritystutkimuksilla. Luontomatkailusuunnittelun kanssa samanaikaisesti Oulangalla valmistui myös kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma seuraavalle kymmenvuotiskaudelle. Luontomatkailusuunnitelma päivitetään seuraavan kerran noin viiden vuoden kuluttua, vuonna 2015.

2 Aluerajaus ja suunnitelman tavoitteet

Tämän suunnitelman aluerajaus on kolmitasoinen:

1. Oulangan kansallispuisto lähialueineen
2. alueellinen ja valtakunnallinen taso
3. kansainvälinen yhteistyö.

Suunnitelman ensisijainen rajaus on Oulangan kansallispuisto ja sen lähialueella sijaitsevat muut suojelualueet, kylät ja taajamat. Kansallispuisto sijaitsee yhdellä Suomen tärkeimmistä ja suosituimmista matkailualueista (Ruka-Kuusamo ja Sallatunturi), joten esimerkiksi aluekuvaus ja ympäristövaikutusten arviointi on tässä suunnitelmassa matkailualueen laajuuden vuoksi rajattu koskemaan vain kansallispuistoa.

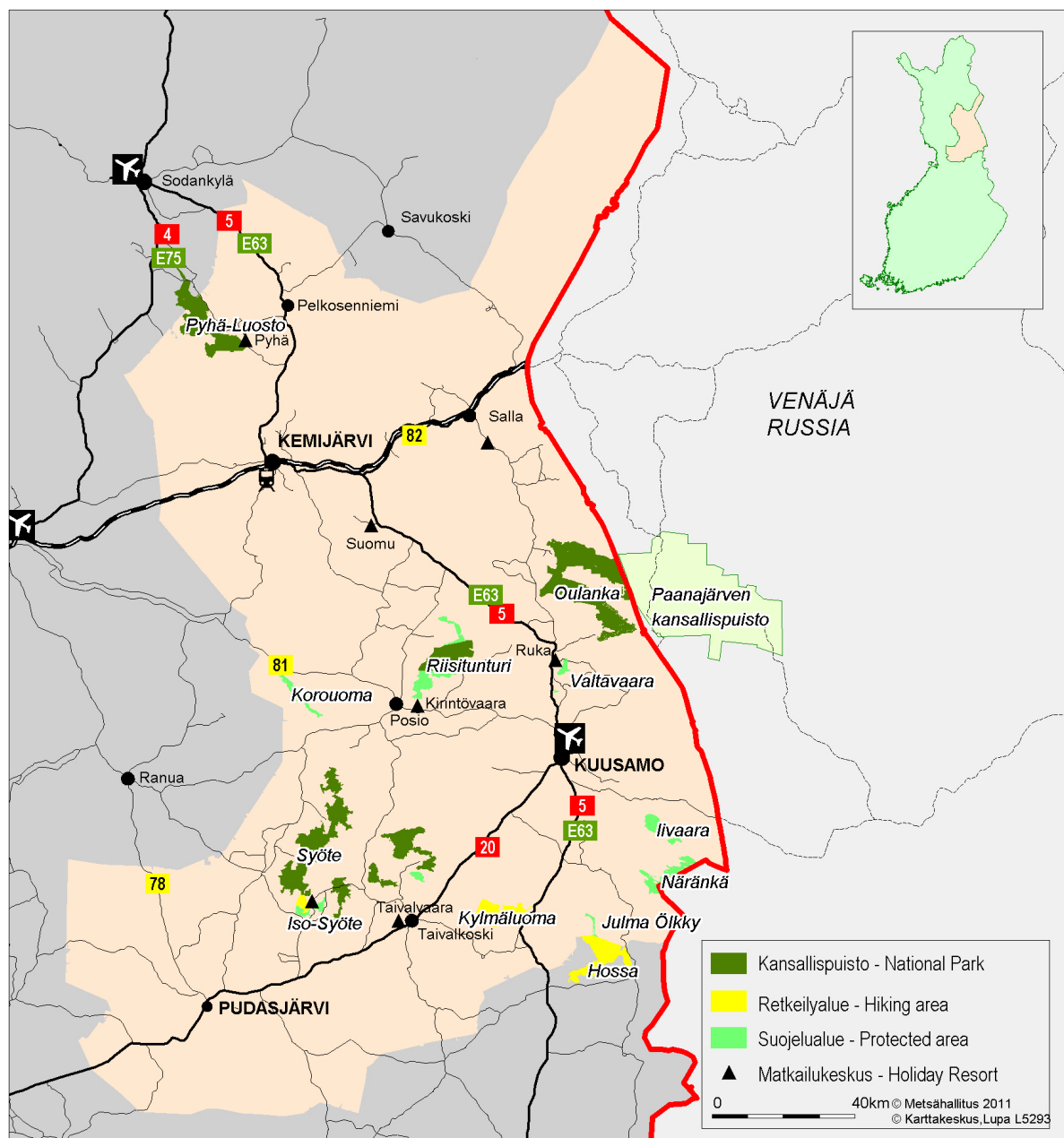
Elinkeinojen alueellisen kehittämisen puitteet muodostaa Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis Oy:n vetämä koheesio- ja kilpailukykyohjelma (KOKO) (Naturpolis 2011a). KOKO:n yhtenä tavoitteena on alueen matkailun kansainvälistyminen ja voimakas kasvu, minkä edistämiseksi Kuusamo Lapland -matkailun kansainvälistymisstrategia (Naturpolis 2011b) on juuri päivitetty seuraavalle toimintakaudelle vuoteen 2013. Kuusamo Lapland -alueen muodostavat Kuusamon, Taivalkosken, Posion, Sallan, Pudasjärven ja Kemijärven kunnat sekä Pyhän matkailukeskus, joiden yhdistävänä tekijänä on sijainti Kuusamon lentokentän vaikutusalueella (kuva 1).

Alueellisen näkökulman lisäksi suunnitelmaan vaikuttavat myös kansallispuiston valtakunnalliset ja kansainväliset ulottuvuudet. Valtakunnallisena organisaationa suojelualueiden virkistyskäyttöä hallinnoivalla Metsähallituksella on yhtenäinen toimintatapa koko maassa esimerkiksi asiakasseurannassa, kestävän luontomatkailun periaatteissa, matkailun yhteistyökäytännöissä ja kestävyysseurannassa.

Oulangan kansallispuisto tekee tiivistä yhteistyötä rajantakaisen sisarpuistonsa Paanajärven kanssa. Kansallispuistojen yhteistyölle antaa suuntaa yhteinen visio, jonka tavoitteena on vuoteen 2015 mennessä muun muassa muodostaa virallisesti tunnustettu puistopari, jolla on samansuuntaiset hallinnon ja hoidon periaatteet.

Euroopan tasolla Oulangan kansallispuisto on osa Euroopan viimeisten erämaiden suojelemiseksi toimivaa PAN Parks -puistoverkoston. Puisto sai PAN Parks -sertifikaatin vuonna 2002, ja sitä täydennettiin 2004 luontomatkailua ja yritys yhteistyötä koskevilla periaatteilla. Paanajärven kansallispuistolle sertifikaatti myönnettiin 2005. Samana vuonna Oulanka–Paanajärvi-puistoparille myönnettiin EUROPARCin ”Transboundary Parks” -rajapuistosertifikaatti. Puistopariyhteistyön seuraavana tavoitteena on Oulangan ja Paanajärven kansallispuistojen sertifiointi yhtenä, yhteisenä PAN Parks -puistona vuonna 2012.

Tämän suunnitelman tehtävä on määritellä ja edistää Oulangan kansallispuiston luontomatkailua osana Kuusamo Lapland -alueen matkailun kehittämistä varmistaen, että luonto- ja kulttuuriarvot eivät vaarannu. Suunnitelmassa esitellään alueen luontomatkailun nykytila, tavoitetila ja kehittämissuunnitelma. Lisäksi tämä suunnitelma täyttää edellytykset, jotka PAN Parks -säätiö on asettanut kestävän luontomatkailun strategialle (STDS) (PAN Parks Foundation 2008). Suunnitelma toimii seuraavien viiden vuoden ajan kansallispuiston kehittämistoimenpiteiden työrukkasena.

Kuva 1. Oulangan kansallispuisto ja muut matkailullisesti tärkeät suojelualueet osana Kuusamo Lapland -matkailualueetta. Matkailualue on merkitty vaalean ruskealla värillä.

3 Toimintaympäristö

Vuoteen 2020 ulottuva Suomen matkailustrategia (Työ- ja elinkeinoministeriö 2010) kehottaa edistämään matkailutoimialojen kehitystä. Sen mukaan matkailu on kansantaloudellisilta kerrannaisvaikutuksiltaan merkittävä ja voimakkaasti työllistävä ala, joka tuo alueille vaurautta ja hyvinvointia sekä omaa hyvän kasvupotentiaalin. Strategia nostaa kolme kehityssuuntaa ylitse muiden: ympäristötietoisuuden korostuminen, Internetin merkityksen kasvu ja asiakasryhmien pirstaloituminen.

3.1 Luontomatkailun trendit

Luontomatkailu on yksi matkailun voimakkaimmin kasvavista osa-alueista. Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kannalta keskeisiä ovat luontoympäristöön, paikalliskulttuuriin ja terveyteen liittyvät arvot. Vapaaehtoistyön suosiminen sekä pyrkimys kestävään matkailuun ilmentävät myös nopeasti yleistyvää, laajempaa trendiä, johon liittyy mm. globaalin yhteisöllisyyden kasvu. Matkailijat ovat entistä tiedostavampia ja haluavat omilla matkavalinnoillaan vaikuttaa asioihin saaden samalla merkitystä omalle elämälleen (Lapin liitto 2010). Yksilöllisyyden merkitys kasvaa massakohteiden ja -tuotteiden kustannuksella. Paikallisuus, aitous ja autenttisuus ovat entistä tärkeämpiä. Myös kuluttajien tietoisuus ja kriittisyys on kasvanut ja vastuullisuus (kestävä kehitys) muodostuu vahvaksi kuluttamisen arvoksi. Luontomatkailusta haetaan elämysten lisäksi myös terveyttä edistäviä vaikutuksia. Henkistä ja fyysistä hyvinvointia saadaan luonnossa samasta paketista (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2010).

Kansallispuistot houkuttelevat erilaisia asiakasryhmiä, joiden luontoretkillä on erilaisia toiveita ja tarpeita. Väestön sosioekonominen rakenne muuttuu ja matkailijoiden joukossa on yhä enemmän iäkkäitä kävijöitä. Nämä ovat valmiita ja innokkaita kokeilemaan ja oppimaan uusia asioita, jopa silloin, kun fyysinen toimintakyky alkaa rajoittua (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2010). Luonnossa liikkuminen ei ole enää vain omatoimisten vaeltajien harrastus, vaan kansallispuistojen päiväreiteillä vierailee aivan uusia retkeilijöitä vailla aikaisempaa retkeilykokemusta. Myös Oulangan kansallispuiston talvikäyttö on viime vuosina lisääntynyt: kävijät ovat huomanneet, että luonto on avoinna ympäri vuoden, ja lumikenkäily on tehnyt talvisessa luonnossa liikkumisesta entistä helpompaa.

Paitsi trendeihin, peilautuu tämä suunnitelma toimenpiteineen vahvasti myös alueellisten matkailustrategioiden kansallispuistoille antamaan merkitykseen ympärivuotisen matkailun mahdollistajina. (Kuusamo Lapland kansainvälistymisstrategia 2013 ja Lapin matkailustrategia 2011–2014). Strategiat näkevät kansallispuistoissa suuren matkailullisen potentiaalin, joka vastaa nykypäivän tärkeimpiin matkailun kuluttajatrendeihin, kuten ympäristötietoisuuteen, kestävään kehitykseen, hyvinvointiin ja downshiftaukseen eli kohtuullistamiseen.

3.2 Alueen keskeiset toimijat ja suunnitelmat

Matkailun tärkeimpiä kunnallisia toimijoita ovat matkailuyhdistykset. Ne vastaavat matkailun alueellisesta kehittämisestä sekä erityisesti markkinoinnin järjestämisestä toiminta-alueellaan. Sekä **Ruka-Kuusamon matkailuyhdistys** että **Matkalla Sallaan ry** ovat toimineet 2000-luvun alkuvuosista lähtien, ja Metsähallitus / Oulangan kansallispuisto on niiden jäsen. Salla ”In The Middle of Nowhere” on kääntänyt syrjäisen sijaintinsa vahvuudeksi, Ruka Kuusamo -matkailualueen markkinoinnissa taas on keskitytty luonto-osaamiseen teemoilla ”Vihreä seikkailu” ja ”Luonnon oma huvipuisto”.

Oulangan kansallispuiston kannalta tärkeä toimija on **Oulangan yhteistoimintaryhmä**, joka vastaa tämän suunnitelman laatimisesta. Vuonna 2002 perustetussa ryhmässä ovat edustettuina Kuusamon ja Sallan kunnat, Hautajärven ja Käylän kylien asukkaat, matkailuyhdistykset, Kuusamon luonnonystävät ry sekä Metsähallitus. Yhteistoimintaryhmän tehtävänä on toimia neuvoo-antavana elimenä Oulangan kansallispuiston hallinnossa sekä viestinnän ja tiedottamisen kanavana. Yhteistoimintaryhmä toimii myös Local PAN Park Group -ryhmänä. Ryhmän tehtävät kuvataan tarkemmin yhteistoimintaryhmän peruskirjassa (liite 1).

Kuusamo Lapland -matkailualueella pidetään alueen kriittisinä menestystekijöinä hiihtokeskusten ja lumivarmuuden ohella luontoa, kansallispuistoja ja luontoon liittyvää osaamista. Vuoteen 2013 päivitetyn strategian (Naturpolis 2011b) painopisteenä on kesämatkailun kehittäminen, mutta ympärivuotisia luontopalveluita pidetään erityisesti ulkomaalaisia kiinnostavina elementteinä. Pitkään odotettu yhteistyö Lapin kanssa käynnistyy, kun Kuusamo Lapland ja Lappi toteuttavat Lapland – North of Finland -imagomarkkinointikampanjan vuosina 2011–2013.

Luonnon kunnioittaminen on yksi **Lapin matkailustrategian 2011–2014** (Lapin liitto 2010) keskeisiä arvoja. ”Lapin luonto tarjoaa puitteet elämysten kokemiselle ja matkailua kehitetään ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen periaatteita noudattaen.” Strategian mukaan Lapin kansallispuistot ja erämaa-alueet ovat merkittävä matkailun resurssi ja vetovoimatekijä. Kasvua haetaan erityisesti kesäkuukausille kansallispuistojen ja matkailukeskusten tarjonnan yhdistämisestä ja tuotteistamisesta kansainvälisen matkailijan tarpeet täyttäväksi ”veturituotteeksi”.

Maakuntatasolla suunnitelma mukailee **Pohjois-Pohjanmaan** ohjelmakauden 2006–2013 **matkailustrategiaa** (Pohjois-Pohjanmaan liitto 2006), jonka mukaan maakunnan matkailu ”menestyy tarjoamalla elämyksiä eri vuodenaikoina hyödyntäen puhdasta luontoa, suomalaista kulttuuria ja kestävä matkailun periaattein rakennettuja matkailukohteita”.

Koillis-Suomen strategisessa yleiskaavassa (Kuusamon kaupunki ym. 2006) yhtenä painopistealueena on kansainvälinen matkailu, ja sen mukaan erityisesti ulkomaisia matkailijoita kiinnostava, yhtenäinen matkailuvyöhyke ulottuu Taivalkosken retkeilyalueilta Etelä-Kuusamon ja Rukan kautta Sallaan sekä edelleen Pohjois-Sallan erämaa-alueille. Koillis-Suomen matkailun visiona vuodelle 2015 on olla ”eurooppalaisten matkailijoiden suosima, luontoarvot, luontopalvelut ja paikallisuuden yhdistävä matkailualue, palveluiltaan ylivoimainen ja ympäri vuoden helposti saatavissa ja ostettavissa”.

4 Oulanka luontomatkailukohteena

”Kuusamo Lapland -alueen matkailullisen vetovoiman ytimen muodostavat luontoon ja kestäväan matkailuun pohjautuvat laadukkaat aktiviteetit ja elämykset”, sanoivat Kajaanin ammattikorkeakoulun toteuttamaan Delfoi-prosessiin osallistuneet matkailun asiantuntijat kuvatessaan alueen matkailun tulevaisuutta (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2010). Oulangan kansallispuisto tunnetaan ainutlaatuisen monipuolisesta luonnostaan, jylhistä maisemistaan, jokiluonnostaan sekä monipuolisista ja perinteikkäistä retkeilyreiteistään. Tässä luvussa esiteltävät Oulangan kansallispuiston vetovoiimatekijät on koottu yhdessä paikallisten matkailutoimijoiden kanssa.

4.1 Erämaan ihmeiden tiivistymä

Otsikko on lainaus Helsingin Sanomissa 9.5.2009 ilmestyneestä artikkelista. Siinä listattiin Suomen yhdeksän nähtävyyttä, jotka jokaisen tulisi ennen kuolemaansa nähdä. Oulangan kansallispuisto oli yksi niistä. Oulanka kantaa laajan erämaisen luonnon leimaa ja juuri luonto on puiston suosion perusta. Se on ainutlaatuinen ja monipuolinen yhdistelmä pohjoista, eteläistä ja itäistä luontoa. Mäntymetsät, jokilaaksot hiekkatörmineen ja koskineen sekä pohjoisosan laajat suoalueet hallitsevat Oulangan maisemaa. Oulangan alue on myös erilaisten luontotyyppien ja valttavan lajikirjon koti. Syynä tähän on aikojen saatossa muotoutunut korkokuva, rotkolaaksot kiemurtelevine jokineen, kivilajien runsaudesta johtuva maaperän ravinteikkaus sekä vaihtelevien pinnanmuotojen aikaansaamat pienilmastot. Oulangan luontoa on tutkittu tarkkaan ja siitä on myös kirjoitettu hyllymetreittäin. Oulangan luontoarvoja ja nähtävyyksiä ei tarkastella tässä suunnitelmassa, mutta niistä voi lukea lisää mm. julkaisuista ”Oulanka reports – Oulun yliopiston Oulangan tutkimus- aseman julkaisuja” (vuodesta 1979 lähtien), ”Oulangan ja Paanajärven kansallispuistot. Luonto- ja retkiopas” (Simula & Lahti 2005) ja ”Crossbill Guides: Finnish Lapland including Kuusamo” (Crossbill Guides 2010).

Oulanka on virtaavien vesien kansallispuisto sydämenään Oulankajoki. Oulangan jokimaisema kuuluu Suomen kansallismaisemiin ja jokivarsi antaa todella jokaiselle jotakin. Kiutakönkään punaiset kalliit tai törmältä avautuva jokilaakso onnistuvat puhuttelemaan kulkijaa tämän luonnontuntemuksen tasoa katsomatta. Koskien kuohunta tekee vaikutuksen jokaiseen, oli hän sitten vannoutunut luontoharrastaja tai satunnainen retkeilijä. Luonto osaa myös opettaa kävijää: mutkitteleva Oulankajokilaakso näyttää, miten meanderoiva joki elää ja muuttaa hiljalleen uomaansa.

Puisto saattaa kätkeä sisäänsä monia salaisuuksia, mutta se osaa myös popularisoida luonnon ihmeitä ja erikoisuuksia. Oulangalla luontohavaintojen tekeminen on helppoa: alueelle tavanomaisen mutta monelle kävijälle uusien lajien lisäksi puiston näyttävimpiä kasviharvinaisuuksia voi havaita jopa suoraan polun varrella. Tästä on esimerkkinä puiston tunnuskasvi neidonkenkä. Luonto ja sen ihmeet ovat Oulangalla jokaisen kävijän koettavissa. ”*Ken on kerran nähnyt nämä seudut, kuullut niiden metsien huminan ja suurten könkäiden pauhun...hän on joutunut lähtemättömästi Suomen erämaiden ja niiden kuulaan kauneuden lumoihin*”, ylistivät Suomalaisen veljekset Esko ja Paavo Oulankaa 1930-luvulla (Ruuttula-Vasari 2006a).

4.2 Riippusilta unohtumattomiin luontoelämyksiin

Kesällä 2009 toteutetun Oulangan kansallispuiston kävijätutkimuksen (Ahola & Kivistö 2010a) mukaan puistoon tullaan ihailemaan maisemia, kokemaan luontoa ja rentoutumaan. Oulangan valtti on monipuolisuus: kansallispuistossa on paljon nähtävää suhteellisen pienellä alueella ja puisto vetää puoleensa erilaisia kävijäryhmiä. Oulangan kansallispuiston suosiota edesauttaa myös alueelle saapumisen ja siellä olemisen helppous. Merkityt reitit tuovat kulkijan puiston parhaille paikoille, monet nähtävyyshkohteet seuraavat toisiaan ja ovat saavutettavissa pienellä patikoinnilla. Eikä pois tarvitse kiirehtiä yöksikään: Karhunkierroksen varrella on monta autiotupaa ja puiston välittömässä läheisyydessä toimii useita majoitusyrityksiä.

Kansallispuisto on monipuolisten palveluiden äärellä, ja sinne pääsee autolla. Alueen yritykset tarjoavat monia erilaisia tapoja tutustua kansallispuistoon ja sen nähtävyyksiin: omien jalkojen lisäksi puiston luontoon pääsee, kanootilla, koskenlaskulautalla tai vaikka lumikengillä. Oulangan kansallispuisto tuntuu todella luonnon omalta huvipuistolta. Erilaisten aktiviteettien lisäksi palvelujaan tarjoavat myös paikalliset majoitus- ja ravintola-alan yritykset. Kun palvelu pelaa, puistoon on helppo tehdä majapaikasta käsin useampikin päivän mittainen piipahdus.

Puiston alueella on aina tehty ja paljon. Kivikauden muinaisjäännökset, saamelaisnimistö, eräkuultuuri ja vielä 60-luvulle jatkunut jokivarsiniittyjen hyödyntäminen ovat yhä näkyviä merkkejä ihmisen ja muun luonnon yhteisestä historiasta kansallispuiston alueella. Jatkossa yhä useamman kävijän soisi löytävän luontoarvojen lisäksi myös alueen rikkaan historian ja kulttuuriperinnön. Eikä Oulangan tekemisistä saa unohtaa kalastusta! Kitkajoki on haastava kalapaikka, mutta vuosi toisensa perään vanhat ja uudet kalamiehet vaeltavat Kitkajoen rannoille taimenen toivossa. Sanotaan, että koukkuun ei välttämättä jääkään taimen, vaan kulkija itse.

4.3 Maineensa mittainen

Oulangan maine on vahvojen mielikuvien varassa. Kattavasta retkeilyreitistöstä ja monipuolisista palveluista huolimatta alue antaa ”aidon mielikuvan” villeydestä ja erämaisyydestä. Jo yli puoli vuosisataa jatkunut retkeilyperinne on tuonut alueelle tuhansia ja Oulangasta on tullut paikka, jossa jokaisen suomalaisen pitäisi elämänsä aikana käydä. Karhunkierros on jo käsite, ja pian se voi pienellä kirjoitettuna tarkoittaa yleisestikin pitkää vaellusreittiä.

Mielikuvaksi riittää monelle myös itärajan läheisyys. Tänä päivänä vasta harva kiinnostunut ylittää valtakunnan rajan, mutta jo ajatus sen läheisyydestä houkuttelee. Venäjä on vielä 2000-luvullakin vieras ja eksoottinen maa, ja se tarjoaa tulevaisuudessa valtavan potentiaalin mm. Oulanka–Paanajärvi-puistoparin yhteisen luontomatkailun kehittämiseksi.

Moni paikallinen ei tule aina ajatelleeksi, millaisia harvinaisuuksia puhdas ilma, vesi, turvallisuus ja hiljaisuus (suur)kaupunkien asukkaille ovat. Puhtaus ja rauha ovat luonnon rinnalla vihreän matkailun kulmakiviä, tosin vielä vähän huonosti tuotteistettuja sellaisia. Ei ole itsestään selvää, että vesi, jossa melotaan, onkin juomakelpoista. Monelle on elämys kuulla moottoreiden ja muiden urbaanien äänien sijaan luonnon omaa äänimaisemaa: virtaavaa vettä, narisevaa ja natisevaa vanhaa metsää, tulen rätinää tai lintujen laulua. Eikä Oulangalla tarvitse pelätä: ei lahoa siltaa, ei villieläimiä eikä vihaisia kanssaretkeilijöitä. Eksyminenkin on työn takana.

5 Luontomatkailun nykytila

Oulangan retkeilyhistorialla on pitkät perinteet. Jo 1930-luvulla tulevan kansallispuiston merkitystä Kuusamon alueen matkailulle osattiin ja uskallettiin sekä aavistaa että ennustaa. Retkeilijät olivat kiinnostuneita Oulangan alueesta jo ennen kansallispuiston perustamista, ja nähtävyyksikohteille löydettiin ilman merkittyjä reittejä, kunnes 1950-luvulla Karhunkierroksen linjaaminen aloitettiin (Ruuttula-Vasari 2006b).

5.1 Kansallispuiston kysyntä

Kesällä 2009 toteutettu, Oulangan kansallispuiston järjestyksessä jo neljäs kävijätutkimus (Ahola & Kivistö 2010a), antaa tuoretta tietoa kansallispuiston kävijöistä, muun muassa heidän viipymästään, rahankäytöstään ja tyytyväisyydestään palveluihin. Kävijätyytyväisyyttä mitataan suojelualueiden kävijätutkimuksilla, asiakastyytyväisyyttä palvelupisteiden asiakastutkimuksilla ja yritysten tyytyväisyyttä yritystutkimuksilla. Tutkimukset uusitaan noin viiden vuoden välein. Taulukkoon 1 on koottu Oulangan kansallispuiston kävijöitä ja käyntejä kuvaavia tietoja.

Taulukko 1. Oulangan kansallispuiston kävijöitä ja käyntejä kuvaavia tietoja.

Kävijöiden ja matkailijoiden osuudet ¹		
Paikalliset kävijät (%)	4	
Kotimaiset matkailijat (%)	88	
Ulkomaiset matkailijat (%)	8	
Päiväkävijöiden ja yöpyjien osuudet sekä käynnin kesto ¹		
Päiväkävijät		
Osuus kävijöistä (%)	69	
Viipymä (h)	4	
Yöpyjät		
Osuus kävijöistä (%)	31	
Viipymä (vrk)	4	
Käyntimäärä 2010	168 849	
Kävijävuorokaudet	228 790 ²	
kävijöiden rahankäyttö	95 €/käynti ¹	
Käyttäjätyytyväisyys (asteikolla 1 = erittäin tyytymätön, ... 5 = erittäin tyytyväinen)	Oulanka (suluissa mittausvuosi)	Valtakunnallinen keskiarvo ³
Asiakastyytyväisyys	4,34(2007–2008) ⁴	4,30
Kävijätyytyväisyys	4,29 (2009) ¹	4,11
Yritysten tyytyväisyys palveluihin	3,58 (2009) ⁵	3,61

1 = Oulangan kävijätutkimus 2009 (Ahola & Kivistö 2010a)

2 = Luku perustuu v. 2010 käyntimäärään ja v. 2009 kävijätutkimukseen

3 = Laskettu kaikista suomalaisilla suojelualueilla tutkimusvuonna tehdyistä tutkimuksista (asiakastietojärjestelmä, ASTA)

4 = Hautajärven luontotalon asiakastutkimus 2007 (Huhtala 2008), Oulangan luontokeskuksen asiakastutkimus 2008 (Kallunki 2010)

5 = Oulangan yritystutkimus 2009 (Ahola & Kivistö 2010b)

Kansallispuiston kävijälaskentaa on tehostettu uusilla maastolaskureilla, joten vuoden 2009 käyntimäärä on tarkistettu luku edeltäviin vuosiin verrattuna (taulukko 2). Käyntimäärät ovat todennäköisesti ennallaan tai pienessä kasvussa. Uusien, entistä monipuolisempien laskureiden avulla voidaan seurata kävijöiden kulkusuuntaa ja eri reittien käyntimääriä. Retkeilijöiden lisäksi kansallispuiston alueella laskureiden ulottumattomissa liikkuu kalastajia ja melojia sekä marjastajia, metsästäjiä ja lintujen tarkkailijoita.

Taulukko 2. Oulangan kansallispuiston ja sen palvelupisteiden käyntimäärät vuosina 2005–2010. Vuonna 2008 käyntimäärien laskentamenetelmää tarkennettiin.

Vuosi	Käyntikerrat	
	Kansallispuisto	Oulangan luontokeskus ja Hautajärven luontotalo
2010	168 849	80 429
2009	165 592	79 923
2008	162 966	74 574
2007	185 682	78 535
2006	183 115	66 399
2005	176 128	70 791

5.2 Kansallispuiston tarjonta

Oulangan kansallispuiston reittitarjonta on monipuolinen (taulukko 3 ja kuva 2). Pitkä vaellusreitti Karhunkierros on Oulangan kuningasmatka ja yksi Suomen suosituimpia vaelluksia. Reitti seuraa puistoa halkovia jokia ja sen varrelle sijoittuvat kaikki puiston keskeisimmät nähtävyydet. Kansallispuistosta Karhunkierros jatkuu vielä noin 23 km kulkien mm. Valtavaaran luonnonsuojelualueen kautta Rukalle. Koko Karhunkierroksen kulkijoita arvellaan puiston kävijöistä olevan alle kymmenesosa. Pidemmistä reiteistä Keroharjun reitti vie kävijän puiston erämaiselle osalle, missä kulkija pääsee ihailemaan jokimaiseman sijaan laajoja aapasaita.

Pieni karhunkierros on Kiutakönkään alueen ohella puiston vetonaula. Vuonna 2010 Pienelle karhunkierrokselle lähdettiin noin 50 000 kertaa, parhaimpina päivinä polkua tallaa lähes 1 000 kävijää. Suosittujen päiväreittien lisäksi puistossa on kaksi teemapolkua: Rytisuon luontopolku ja uudistunut Hiidenlammin kulttuuripolku. Erityisesti talviretkeilyyn ja lumikenkäilyyn tarkoitettuja reittejä on kolme. Päiväreittien lisäksi suosittuja ovat Oulangan melontareitit, etenkin joen alaosan rauhallisesti mutkitteleva ja koko perheelle sopiva reitti on yhä yleisempi tapa tutustua kansallispuistoon.

Taulukko 3. Oulangan kansallispuiston reitit palveluineen ja nähtävyyksineen.

Reitit	Pituus km	Palvelut ja nähtävyydet
Kesäreitit		
Karhunkierros	90	- 10 autio- tai päivätupaa, lukuisia laavuja ja tulentekopaikkoja - Hautajärven luontotalo ja Oulangan luontokeskus - 5-8 riippusiltaa - reitin varrella lähes kaikki puiston nähtävyydet
Keroharjun reitti	17	- Autiotupa ja laavu - aapasuo- ja harjumaisemat
Pieni karhunkierros	12	- Autio- ja päivätupa, laavu ja tulentekopaikkoja - 3 riippusiltaa - Myllykoski, Aallokkokoski, Jyrävä ja Kallioportti
Oulangan kanjonin päiväreitti	6	- Autiotupa, tulentekopaikka - riippusilta - Oulangan kanjoni
Kiutaköngään päiväreitti	8	- Kaksi tulentekopaikkaa, Oulangan luontokeskus - Kiutaköngäs
Hiidenlammin kulttuuripolku	5	- Tulentekopaikka ja opastaulut
Rytisuon luontopolku	5	- Luontopolun opasvihkonen
Talvireitit		
Rytisuon lumikenkäreitti	7,5	- Tulentekopaikka
Hiidenlammin lumikenkäreitti	5	- Tulentekopaikka ja opastaulut
Oulangan erämaareitti	26	- Kaksi autiotupaa ja tulentekopaikkoja - Kiutaköngäs, Oulankajoki
Vesireitit		
Oulangan yläosan melontareitti	13	- Autiotupa ja useita tulentekopaikkoja - Taivalköngäs
Oulangan alaosan melontareitti	25	- Autiotupa, vuokratupa ja tulentekopaikkoja

Kuva 2. Oulangan kansallispuiston reitit palveluineen.

Oulangan kansallispuiston asiakaspalvelu on järjestetty puiston palvelupisteisiin: näyttelyt, avesitykset, luonto-opastus, henkilökohtainen asiakaspalvelu ja tiloissa toimivat kahvilat palvelevat kävijöitä. Autiotupien ja teltan lisäksi puistossa voi majoittua kansallispuiston leirintäalueen mökeihin sekä asuntovaunu- ja autopaikoille.

Kansallispuiston yhteistyöyritykset tarjoavat myös palveluitaan puiston alueella ja sen läheisyydessä. Yrityksillä on yhteistyösopimus Metsähallituksen kanssa, ja ne toteuttavat kestävän luontomatkailun periaatteita toimiessaan kansallispuistossa. Vuonna 2010 yhteistyöyrityksiä oli 32 (mukaan lukien Riisitunturilla ja Etelä-Kuusamossa toimivat yritykset) ja niiden toiminta keskittyi kansallispuistossa erilaisten ohjelmalveluiden tarjontaan ja välinevuokraukseen mahdollisine lisäpalveluineen. Osa yrityksistä tarjosi majoitus-, ravintola- ja kuljetuspalveluita kansallispuiston lähialueilla. Kansallispuiston asiakaspalvelut ja muu palvelutarjonta on tiivistetty taulukkoon 4.

Taulukko 4. Oulangan kansallispuiston muu palvelutarjonta.

Palvelut	
Asiakaspalvelupisteet	Oulangan luontokeskus Hautajärven luontotalo Palvelupiste Karhuntassu - palvelupisteissä yrittäjävetoiset kahvilat
Leirintäalue	Oulangan kansallispuiston leirintäalue - telttapaikkoja 110 kpl, - asuntovaunu- ja -autopaikkoja 20 kpl - 4 hengen mökkejä 10 kpl. - Avoinna kesäkaudella 1.6. – 31.8., syyskuussa varauksesta.
Matkailun yritystoiminta suojelualueella	32 yhteistyöyritystä (ml. Etelä-Kuusamo ja Riisitunturi), joista 10 myös PAN Parks Local Business Partnereita. - koskenlasku - melonta - patikointi - lumikenkäily - linturetket

Oulanka ei ole luontomatkailun saari, vaan kansallispuiston lähialueella on monia kiinnostavia luontokohteita reitteineen. Riisitunturin kansallispuiston uudet päiväreitit, Valtavaaran–Pyhävaaran luonnonsuojelualueen kesä- ja talvireitistö, Posion Korouoma ja eteläisen Kuusamon suojelualueet Iivaara, Julma Ölkky ja Närängänvaara sekä Kylmäluoman retkeilyalue reitteineen ovat hyviä täydennyksiä tai jopa vaihtoehtoja Oulangan reiteille. Kuusamo Lapland -alueen muita matkailullisesti tärkeitä luontokohteita ovat Syötteen ja Pyhä–Luoston kansallispuistot, Tuntsan erämaa-alue sekä Hossan retkeilyalue (ks. kuva 1 sivulla 11).

Oulangan kansallispuisto on Sallan matkailun tärkeimpiä vahvuuksia ja Ruka-Kuusamon alueen kesämatkailun lippulaiva. Oulankaan kiteytyy alueen erämainen luonto, villit ja kalaisat vedet, monipuolinen tekeminen ja unohtumattomat elämykset. ”Luonnon oma huvipuisto” ja ”Vihreä seikkailu” ovat alueellisen markkinoinnin sloganeita, joissa yhdistyy luonnon kokeminen ja aktiivinen tekeminen.

Oulangan vetovoiman perusta on sen monipuolinen luonto ja vaihtelevat maisemat. Niiden rinnalle on tuotu myös alueen kulttuuriperintöä. Tuorein esimerkki tästä on kansallispuiston alueella toimiva Kulma-hanke (ks. Metsähallitus 2010a), joka on nostanut kulttuuriperintöä matkailun voimavaraksi kartoittamalla kansallispuiston alueen muinaisjäännöksiä, kunnostamalla mm. Oulangan niittylatoja ja tuotteistamalla kulttuuria yhdessä alueen yrittäjien kanssa.

5.3 Viestintä ja markkinointi

Viestintä on kiinteä osa kansallispuiston toimintaa: se on luonnon suojelua, asiakaspalvelua, luonnon virkistyskäytön ja matkailun edistämistä sekä yhteiskunnallista vaikuttamista. Oulangan kansallispuiston viestintäbudjetti on puiston suureen suosioon suhteutettuna pieni. Metsähallituksen viestintään ja markkinointiin osoitetut rahat käytetään tapahtumamarkkinointiin ja ilmoituskuluihin, omien tapahtumien kuluihin, näkyvyyden ostoon, näkyvyyteen matkailuyhdistysten aineistoissa ja omiin julkaisuihin.

Tämän lisäksi Metsähallitus viestii yhdessä yhteistyötahojensa kanssa (taulukko 5). Kumppaniviestinnän muotoja ovat yhteiset viestintätoimenpiteet yhteistyöyritysten kanssa, aluetason yhteismarkkinointi matkailuyhdistysten kanssa, aineistojen jakaminen ja vaihtaminen, sisällöntuotanto kumppanille ja puistojen tunnusten käyttö kumppanien aineistossa.

Taulukko 5. Oulangan kansallispuiston viestintä.

Metsähallituksen toteuttama viestintä	Kumppaniviestintä
Luontokeskusten asiakasneuvonta - av-esitykset - näyttelyt - opastus	Messut - Retkimessut - Matkamessut - Pohjois-Suomen erämessut
Kohde- ja reittiesitteet, muut julkaisut	Näkyvyys alueellisessa matkailuneuvonnassa
Luontoon.fi-verkkopalvelu - kohde-esittelyt - palvelut - yhteistyöyritykset	Näkyvyys matkailuyritysten ja -yhdistysten aineistoissa - alue-esitteet - alueelliset matkailulehdet - verkkopalvelut
Sosiaalinen media - Facebook - YouTube - puiston henkilökunnan blogi	Tapahtumat - Kevättriat - Heinähässäkkä - Oulanka Canoeing for Ladies - Luonnonkukkien päivä ja kansallispuistopäivä - Hautajärvi-päivä
Oulanka-tiedotteet Kansallispuistot-lehti	Näkyvyys eri medioissa Suomessa ja ulkomailla - sanomalehdet - aikakauslehdet - tv ja radio
Maasto-opasteet	Patikkapaikka – elektroninen infopiste - esittelee alueen luontokohteita ja palveluja

Vuoden 2009 kävijätutkimuksen (Ahola & Kivistö 2010a) mukaan yli puolet puiston kävijöistä saa tietoa puistosta joko tuttaviltaan, ystäviltaan tai sukulaisiltaan. Toiseksi eniten tietoa tarjosivat erilaiset esitteet ja oppaat. Metsähallituksen omilta verkkosivuilta (www.metsa.fi ja www.luontoon.fi) tietoa oli hakenut 35 % vastaajista ja muilta verkkosivuilta kolmannes vastaajista. Entuudestaan Oulangan kansallispuiston tunsi joka kolmas.

Asiakastutkimukseen osallistuneet olivat saaneet Oulangan luontokeskusta koskevaa tietoa monipuolisesti erilaisista lähteistä (Kallunki 2010). Tärkein yksittäinen tietolähde oli vanha kunnon ”puskaradio”; vastaajista reilu kolmannes ilmoitti tietolähteekseen tuttavat, ystävät ja sukulaiset. Toiseksi tärkein lähde olivat esitteet ja oppaat ja kolmanneksi Metsähallituksen verkkosivut. Vastaajista kolmannes ilmoitti, että paikka oli entuudestaan tuttu.

Alueen yhteistyöyritykset hakevat tietoa kansallispuistosta pääasiassa Luontoon.fi-verkkopalvelusta, ja se koettiin myös Metsähallituksen tuottamasta tiedosta hyödyllisimmäksi (Ahola & Kivistö 2010b). Yritykset tunsivat hyvin myös Kansallispuistot-lehden ja pitivät sitä hyödyllisenä omalle toiminnalleen.

5.4 Oulanka osana alueen matkailua

Ruka-Kuusamon ja Sallan alueen matkailun voi sanoa syntyneen sekä Oulangan kansallispuiston takia että siitä huolimatta. Ruka on talvi- ja hiihtomatkailun keskus ja viime vuosina myös Sallan maine erinomaisena ja jopa vaihtoehtoisena hiihtokeskuksena on kasvanut. Ympärivuotisuuteen pyrkivä matkailuteollisuus panostaa talvikävijöiden ohella yhä enenevässä määrin kesään.

Kuusamo Lapland -kansainvälistymisstrategiassa (Naturpolis 2011b) määritellään alueellinen SWOT (taulukko 6). Sen mukaan alueen vahvuuksia ovat kansallispuistot, luonto ja retkeilyalueet, mutta jatkossa kansallispuistojen sekä luontopalvelujen roolia on vahvistettava kohderyhmälähtöisellä teemakonseptoinnilla. Kansallispuistot, yhteistyö yli rajojen sekä kesän tuotteistaminen nähdään alueen matkailun mahdollisuuksina..

Taulukko 6. Kuusamo Lapland -matkailualueen SWOT-analyysi.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
- o 3 lentoyhtiötä lentää Kuusamoon - o tasokkaat luontopalvelut, luontoinfra ja hiihtokeskukset - o kansallispuistot, luonto, retkeilyalueet - o monipuolinen majoitustarjonta - o lumivarmuus - o ei massakohde – tilaa hengittää - o osaavat yrittäjät, kokemus, yhteistyöperinne - o toimintavarmuus - o kotimaan markkinaosaaminen - o Venäjän markkinatuntemus	- o charterien heikohkot tulokset - o internet-markkinointi ei ole ajan tasalla - o online-kauppaa vain muutamilla - o markkinoilla edelleen tuntematon - o myyjien puute, myynnin osaaminen - o kielitaito ja kulttuuriosaaminen - o off season -tuotteet, kesätuotteet - o valmius palvelutilanteisiin
MAHDOLLISUUDET	UHAT
- o yhteinen lentokenttä, muut kentät - o uudet kaudet ja tuotteet nyk. asiakkaille - o kesän tuotteistaminen, kesächarterit - o kansallispuistot - o tapahtumat, urheilukilpailut, kokoukset - o paikallinen ruoka ja kulttuuri - o uudet matkanjärjestäjät - o yhteistyö yli rajojen - o Lappi, Napapiiri, Venäjän raja, Karjala - o uusi web-maailma, sos. media, uusi teknologia	- o lentoliikenteen kannattamattomuus - o yhteistyön rapautuminen - o paikallisuuden/aitouden katoaminen - o luonnonkatastrofit - o vip palveluosaamisen häviäminen - o polttoaineen hinnan nousu - o euron vahveneminen - o ammattitaitoisen työvoiman saanti - o majoituskapasiteetin vinouma

5.4.1 Matkailijamäärät alueella

Kuusamo Lapland -alueen matkailijamäärien kehittyminen on ollut nousujohteista (taulukko 7). Kajaanin ammattikorkeakoulun (2010) selvityksen mukaan rekisteröidyt yöpymiset kasvoivat vuodesta 1999 (534 351 yöpymistä) vuoteen 2009 (738 526 yöpymistä) 38,2 prosenttia. Kotimaisten matkailijoiden yöpymiset kasvoivat 22,5 %, ja ulkomaisten rekisteröityjen yöpymisten lukumäärä on kasvanut vuodesta 1999 (51 610) vuoteen 2009 (146 968) vaikuttavat 184,8 %. Matkailuun haetaan jatkossakin kasvua ulkomailta, mutta kotimaan matkailu luo alueen matkailun perustan.

Taulukko 7. Kuusamo Lapland -alueen yöpymisvuorokaudet (Kainuun ammattikorkeakoulu 2010, Naturpolis 2011b). Vuoden 2013 luvut ovat arvioita.

Yöpymisvuorokaudet	2004	2007	2010	2013
Ulkomaalaiset yhteensä, joista	97 471	158 000	126 000	177 000
kesällä		39 000	28 500	48 000
talvella		119 000	97 500	129 000
Koti- ja ulkomaalaiset yhteensä	543 263	706 157		

Kuusamo Lapland -alueen rekisteröidyistä yöpymistä Kuusamon osuus oli vuonna 2007 suurin, 56 %. Yhdessä Sallan kunnan kanssa on osuus koko alueen yöpymisistä 67 %.

Tuoreimmat luvut matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista eli matkailutulosta ja työllisyysvaikutuksista ovat koko Koillis-Suomen alueella vuodelta 2003 (Juntheikki & Korhonen 2005). Tuolloin Koillis-Suomen (Kuusamo, Salla, Posio ja Taivalkoski) välitön matkailutulo (sis. alv) oli 104,5 miljoonaa euroa ja kokonaistyöllisyysvaikutukset 895 henkilötyövuotta. Koillis-Suomen matkailutulosta kolme neljäsosaa sai Kuusamo ja Sallan osuus oli noin 10 %.

Kauppilan (2009) mukaan Kuusamon välitön matkailutulo vuonna 2007 oli 109,3 milj. euroa ja matkailun kokonaistulovaikutukset 116,0 milj. euroa. Matkailun kokonaistyöllisyysvaikutukset olivat 857 htv ja osuus yritystoiminnan työpaikoista 22 % sekä liikevaihdosta 19 %. Sallan välitön matkailutulon on arvioitu olleen 8 milj. € vuonna 2005 ja olevan 12 milj. € vuonna 2010 (Sallan kunta 2008).

5.4.2 Kansallispuiston paikallistaloudelliset vaikutukset

Oulangan kansallispuiston taloudellista merkitystä sen lähialueelle on alettu laskea säännönmukaisesti vasta hiljattain. Metsähallituksen ja Metsäntutkimuslaitoksen kehittämällä vakioidulla menetelmällä lasketaan vuosittain kaikkien Suomen kansallispuistojen ja retkeilyalueiden paikallistaloudelliset vaikutukset (kts. menetelmäkuvaus Metsähallitus & Metsäntutkimuslaitos 2009). Oulangan kansallispuiston kävijöiden rahankäytön kokonaistulovaikutus vuonna 2010 oli 15 miljoonaa euroa ja kokonaistyöllisyysvaikutus 194 henkilötyövuotta (Metsähallitus 2010b ja taulukko 8). Nämä luvut kuvaavat kansallispuistossa käyneiden rahankäytöstä lähialueelle syntyviä rahavirtoja ja niihin liittyviä työpaikkoja vuonna 2010. Luvut on laskettu käyttäen vuoden 2009 kävijätutkimustietoja ja vuoden 2010 käyntimäärää. Tulo- ja työllisyysvaikutuksia arvioidaan myös sen mukaan, onko kansallispuisto matkan tärkein kohde vai yksi muiden kohteiden joukossa (taulukko 9).

Taulukko 8. Oulangan kansallispuiston kävijöiden rahankäyttö menolajeittain ja paikallistaloudelliset vaikutukset vuonna 2010, vuoden 2009 kävijätutkimustiedoilla ja 2010 käyntimäärällä laskettuina (n = 357). n tarkoittaa Oulangan kävijätutkimuksessa v. 2009 rahankäyttökysymykseen vastanneiden yhteismäärää.

Menolaji	Keskimääräinen rahankäyttö (sis. ALV)	Tulovaikutus (€, ilman ALV)	% tulovaikutuksista	Työllisyysvaikutus (htv)
Huoltamo-ostokset ¹	19,15	201 775	2	4
Paikallisliikenne ²	3,95	612 879	7	6
Ruoka- ja muut vähittäiskauppaostokset	23,84	1 202 926	13	25
Kahvila ja ravintola	13,66	1 799 406	19	30
Majoittuminen	28,95	4 469 951	48	74
Ohjelmapalvelut ³	3,52	546 827	6	6
Muut menot ⁴	4,00	526 152	6	8
Välittömät vaikutukset yhteensä		9 386 916	100	153
Välilliset vaikutukset		5 593 986		40
Kokonaisvaikutukset		14 980 902		194

1 Polttoaine- ja muut huoltamo-ostokset

2 Paikallismatkojen kuten bussi- ja taksimatkojen kustannukset

3 Ohjelma- ja virkistyspalvelut, esim. opastetut retket, pääsymaksut tilaisuuksiin ja näyttelyihin

4 Muut menot, esim. kalastus-, metsästys- tai kelkkailuluvat, varusteiden ja välineiden vuokrat

Taulukko 9. Tulo- ja työllisyysvaikutukset kohteen tärkeyden mukaan vuonna 2010, vuoden 2009 kävijätutkimustiedoilla ja 2010 käyntimäärällä laskettuina. n = Oulangan kävijätutkimuksessa v. 2009 kysymykseen vastanneiden lukumäärä.

Menolaji	Tärkein kohde n = 174		Yksi monista tai ennalta suunnittelemaan kohde n = 183	
	Tulovaikutus (€, ilman ALV)	Työllisyysvaikutus (htv)	Tulovaikutus (€, ilman ALV)	Työllisyysvaikutus (htv)
Huoltamo-ostokset ¹	97 903	2,1	103 871	2,2
Paikallisliikenne ²	480 288	4,9	132 591	1,3
Ruoka- ja muut vähittäiskauppaostokset	514 185	10,8	688 741	14,6
Kahvila ja ravintola	753 998	12,4	1 045 408	17,3
Majoittuminen	2 040 301	33,7	2 456 622	43,5
Ohjelmapalvelut ³	197 567	2,0	349 260	3,6
Muut menot ⁴	225 037	3,5	301 114	4,7
Välittömät vaikutukset yhteensä	4 309 280	69	5 077 635	84
Välilliset vaikutukset	2 567 579	19	3 026 407	22
Kokonaisvaikutukset⁵	6 876 859	88	8 104 043	106

1 Polttoaine- ja muut huoltamo-ostokset

2 Paikallismatkojen kuten bussi- ja taksimatkojen kustannukset

3 Ohjelma- ja virkistyspalvelut, esim. opastetut retket, pääsymaksut tilaisuuksiin ja näyttelyihin

4 Muut menot, esim. kalastus-, metsästys- tai kelkkailuluvat, varusteiden ja välineiden vuokrat

5 Tarkasteltaessa vaikutuksia asiakassegmenteittäin kokonaisvaikutukset vaihtelevat verrattuna segmenttoimattomaan aineistoon.

5.5 Johtopäätökset nykytilasta suhteessa vetovoimatekijöihin

”Aina ohiajajissa on pakko jarruttaa Kiutakönkään kuohuja kuuntelemaan, Oulangan kanjonin kallioilla kiipeilemään ja Konttaisen persposkia ihhailemaan. Toivottavasti vielä jokupäivä kulen koko polun Hautajärveltä Rukalle tai päinvastoin. Ja kannootilla Kiutakönkäältä Jäkälämutkaan. Pätkiä oon kulukenu eestaas usseita, viime elokuussa viimeks. Nuo reitin varrelle sattuvat leirintäalueet ja mökkikylät on mainioita paikkoja, toivottavasti pysyvät toiminnassa, samoin Hautajärven ja Kiutakönkään luontotalot!”, kuvailee nimimerkki Urbaani Ölliäinen Oulangan vetovoimaa kansallispuiston Facebook-sivulla.

Oulangalla ei siis olla yhden kortin varassa, vaan kansallispuiston vetovoimatekijöitä on paljon. Luontokohteet, lajisto, kulttuuriperintö, erilainen tekeminen ja monimuotoinen maisema muodostavat monipuolisen vetovoimapaletin. Melko pitkälle vetovoimatekijöitä osataan jo hyödyntää, toisia taas pidetään vielä itsestäänselvytenä.

Alueellinen matkailu on yhä vahvasti talvipainotteista ja jatkuvasti kasvava majoituskapasiteetti vaatii käytön ympärivuotisuuden vahvistamista. Kesätuotteen kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää sulan maan ajan matkailun kannalta. Kuusamo Lapland -matkailustrategiassa kesän tuotepohjan luovat kansallispuistot, retkeilyreitit ja vesistöt. Tuotekehityksessä on tarkoitus koota kesän tuotteita ja tekemistä Nature & Active -teeman alle.

Tutkimusten mukaan matkailijoiden rahankäyttö kasvaa ja kasvu suuntautuu nimenomaan aktiviteetteihin (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2010). Urbanisoitumisen kiihtyessä ihmisen luontosuhde muuttuu ja omatoimisuus luonnossa liikuttaessa vähenee. Matkailijat ja erityisesti kansainväliset asiakkaat tarvitsevatkin opastusta ja ohjeistusta luontokokemuksen yhteyteen. Tämä vahvistaa matkailupalvelujen käyttöä ja ohjatun luonto-opastuksen tarvetta tulevaisuudessa.

6 Luontomatkailun kestävyys

Kestävän luontomatkailun kantavana ajatuksena on tarjota ihmisille elämyksiä luonto- ja kulttuuriarvoja vaarantamatta. Metsähallitus on laatinut kestäville luontomatkailulle periaatteet, jotka huomioivat kestävyys- ekologiset, sosiokulttuuriset sekä taloudelliset ulottuvuudet:

1. Luontoarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnon suojelua
2. Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän
3. Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä
4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät
5. Asiakkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistymiseen paranevat
6. Asiakkaiden henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuvat
7. Vaikutetaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen
8. Viestintä ja markkinointi on laadukasta ja vastuullista
9. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä.

Ekologinen kestävyys tarkoittaa luonnon monimuotoisuuden ja kestokyvyn ylläpitämistä ihmisen toimista huolimatta; kansallispuiston virkistys- ja matkailukäyttö ei saa heikentää alueen luontoarvoja. Sosiokulttuurinen ja taloudellinen kestävyys mittaavat kansallispuiston ja luontomatkailun vaikutuksia paikallistalouteen ja paikallisten asukkaiden elämään. Parhaimmillaan matkailu tuottaa taloudellista hyötyä mahdollistaen myös muiden elinkeinojen ja perinteisten elämänmuotojen säilymisen.

Kestävän luontomatkailun kehittäminen on yhteistyötä Metsähallituksen, matkailuyrittäjien ja paikallisten sidosryhmien kesken. Kestävän luontomatkailun periaatteisiin perustuu myös myöhemmin tässä luvussa esiteltävä kestävyys- arviointi ja seuranta.

6.1. Kestävän luontomatkailun periaatteet

Kestävän luontomatkailun periaatteet ovat Metsähallituksen ja sen yhteistyöyritysten yhteisen toiminnan ja kehittämisen kulmakivi. Samat periaatteet ohjaavat myös paikallisten asukkaiden, matkailijoiden, kuntien ja muiden yhteisöjen toimintaa suojelualueella. Näille yhdeksälle päämäärälle on kullekin asetettu yksityiskohtaisempia, toimintaa ohjaavia tavoitteita. Sekä päämäärät että tavoitteet on esitelty liitteessä 2.

Oulangan kansallispuiston yhteistyöyritykset ovat sitoutuneet toimimaan kestävän luontomatkailun periaatteiden mukaisesti. Oulangan yritystutkimukseen (Ahola & Kivistö 2010b) osallistuneet yhteistyöyritykset arvioivat paikallisten toimijoiden onnistuneen periaatteiden toteuttamisessa vähintään keskinkertaisesti. Yritysten mielipiteet luontomatkailun periaatteista olivat hyvin suopeita; periaatteita pidettiin sekä hyväksyttävänä että toteuttamiskelpoisina.

Kestävän luontomatkailun periaatteista on johdettu menetelmä kestävyys- arvioimiseksi ja seuraamiseksi Oulangan kansallispuistossa. Menetelmä kuvataan seuraavassa luvussa.

6.2 Luontomatkailun kestävyysarviointi

Oulangan kansallispuistossa käytön kestävyysseuranta on jatkuvaa. Vuonna 2004 päivitetyn luontomatkailusuunnitelman (Metsähallitus 2004) yhtenä tavoitteena oli ottaa käyttöön luontomatkailun ympäristövaikutusten arvioimiseksi uusi menetelmä, jota kutsutaan ”hyväksyttävän muutoksen rajaksi” (*Limits of Acceptable Change* eli LAC). Menetelmä perustuu kestävä luontomatkailun periaatteista johdettuihin mittareihin, joiden nyky- ja tavoitearvoja verrataan määriteltiin raja-arvoihin. Kyseisten yhdeksän periaatteen toteutumista on mitannut 33 mittaria (Metsähallitus 2004). Kaikkia mittaritietoja ei kerätä joka vuosi, esimerkiksi mittareina käytetty kävijätutkimus toteutetaan viiden vuoden ja polkumittaukset kolmen vuoden välein. Mittaritietojen lisäksi sekä luontoa että kävijöiden antamaa palautetta tarkastellaan jatkuvasti ja mikäli aiheutta ilmaantuu, siihen myös reagoidaan.

Eri käyttömuotojen kestävyysarviointia on tukenut kansallispuiston tutkimusyhteistyö Oulun yliopiston Oulangan tutkimusaseman kanssa. Oulangan kansallispuistossa vuosina 2005–2009 käytössä ollut mittaristo on analysoitu niin omien kokemusten kuin ulkopuolisten arviointien (Siikamäki & Kangas 2009) perusteella, ja tältä pohjalta mittaristo on kehitetty edelleen. Muun muassa päällekkäisiä ja toimimattomia mittareita on karsittu, ja niiden yhteismäärä on uudessa mittaristossa tiivistynyt 22:een (liite 3).

Oulanka on suosittu retkeilykohde, ja suuri kävijämäärä jättää jälkensä alueen luontoon. Monet Oulangan arvokkaista lajiesiintymistä ja luontotyypeistä sijaitsevat retkeilyreittien välittömässä läheisyydessä. Esimerkiksi Kiutakönkään kalliot ovat oikea retkeily- ja luontoarvojen keskittymä. Myös liikkuminen reittien ulkopuolella on sallittua, mutta lajistollisesti kaikkein herkimmat alueet ovat jo nykyisellään liikkumisrajoitusalueita. Retkeilyn luonnolle aiheuttamia häiriöitä voidaan vähentää ja ehkäistä käytön ohjauksella, reittien linjaamisella etäämmälle arvokkaista suojelukohteista sekä kävijöille kohdistetulla tiedottamisella.

Oulangan reitistön ja huolletun palvelurakenteen painopiste on korkean laadun ylläpitämisessä, eikä niinkään määrän lisäämisessä. Leiripaikkojen ja kansallispuistossa risteilevien virallisten polkujen pinta-ala on noin 0,6 % Oulangan kansallispuiston ja Valtavaaran luonnonsuojelualueen kokonaispinta-alasta. Jos poluille lasketaan sadan metrin vaikutusalue, on suojelluista alueista 9,1 % polkujen tai leiripaikkojen vaikutuksen alaisia (Kangas ym. 2007). Oulangan hoito- ja käyttösuunnitelmassa määriteltyn retkeily- ja luontomatkailuvyöhykkeeseen kuuluu 15 % puiston pinta-alasta (Metsähallitus 2011). Uudet reittilinjat suunnitellaan niin, että ne eivät uhkaa luontoarvoja. Reitit viedään kulkua kestäville alueille ja reittien kulumista seurataan, niitä kestäväidään ja olemassa olevia reittilinjauksia voidaan muuttaa kulumisvaurioiden ja luonnon häirinnän torjumiseksi. Reittien ekologista kantokykyä nostetaan kulumista estävillä maastorakenteilla, kuten pitkoksilla, portailla ja soraistamisella.

Vuosina 2005–2009 tehdyn seurannan mukaan retkeily ei ole vaarantanut alueen luontoarvoja. Puiston vyöhykkeistäminen ja käytön ohjaus ovat auttaneet säilyttämään puiston luonnontilaisuutta ja erämaisuutta kävijämäärien kasvusta huolimatta. Taukopaikoilla kuluneisuus on vähentynyt, mutta roskaantuneisuus on lisääntynyt. Myös roskien määrä reittien varrella on lisääntynyt vähän, sivupolkujen määrä on vastaavasti vähentynyt. Reittien leveys on pienentynyt, mutta polkujen syvyys on hieman kasvanut, paljastuneiden kivien ja juurten määrä poluilla on vähentynyt. Maaston kulumisen ja roskaantuneisuus eivät kuitenkaan ole häirinneet puiston kävijöitä (Ahola & Kivistö 2010a).

Paikallisväestön suhtautumista luonnonsuojeluun ja matkailuun selvitettiin vuonna 2005 julkaisussa tutkimuksessa (Törn ym. 2005). Sen mukaan suhtautuminen luonnonsuojeluun ja luontomatkailuun oli valtaosin myönteistä. Suojelun ulottuminen yksityismaille, maa- ja metsätalouden

edellytysten huonontuminen sekä riista- ja kalatalouden rajoitukset olivat syitä suojelun vastustamiseen. Luontomatkailuun liittyvinä haittoina pidettiin maaperän kulumista ja vesistöjen saastumista.

Matkailu on Oulangan kansallispuistoa ympäröivällä alueella merkittävä elinkeino, ja sen vaikutuksia aluetalouteen tutkitaan säännöllisesti. Metsähallitus puolestaan tekee kansallispuistojen paikallistaloudellisten vaikutusten arviointia vuosittain (ks. luku 5.4.2).

Oulangan kansallispuiston kävijöiden mielipiteitä kerätään jatkuvalla palautteella, luontokeskusten asiakastutkimuksilla ja alueen kävijätutkimuksella. Nämä tutkimukset perustuvat Metsähallituksen valtakunnallisiin asiakasseurantasuunnitelmiin, ja ne toistetaan viiden vuoden välein. Matkailijoiden tyytyväisyyttä koko matkailualueeseen mitataan erilaisilla palautteilla ja tutkimuksilla. Esimerkiksi Ruka-Kuusamon alueen asiakastyytyväisyyttä mitataan sesongeittain. Kesän 2009 asiakaskyselyn mukaan kansallispuistolla oli merkitystä matkakohdetta valittaessa ja lähes puolet vastaajista (n = 615) oli myös vierailut kansallispuistossa (Ruka-Kuusamo matkailuyhdistys 2009).

7 Luontomatkailun tavoitetilä

7.1 Oulangan kansallispuisto ja sen lähialue

Oulangan yhteistoimintaryhmä on määritellyt kansallispuiston tavoitetilan vuonna 2004 päivitetyn luontomatkailusuunnitelman tavoitteenasettelun pohjalta:

Ainutlaatuinen luonto ja laadukkaat palvelut tekevät Oulangan kansallispuistosta Koillis-Suomen luontomatkailun voimavaran ja tärkeimmän kansallisen ja kansainvälisen vetovoimatekijän.

Oulangan kansallispuiston palveluita tuotetaan yhdessä paikallisten sidosryhmien kanssa aina parhaita käytäntöjä soveltaen.

Oulangan kansallispuisto tarjoaa kävijöille aitoja luontoelämyksiä ja hyvinvointia luonnon ehdoilla.

Tavoitetilaan pääseminen edellyttää monenlaisia toimia niin Metsähallitukselta kuin sidosryhmiltä. Tavoitetilassa kiteytyy luonnon ja siihen liittyvien palveluiden harmonia: elämyksiä ja hyvinvointia tuotetaan yhdessä luontoarvot turvaavilla laadukkailla palveluilla. Tämän konkretisoimiseksi palvelut, tavat toteuttaa niitä ja niistä viestiminen on teemoiteltu viideksi kokonaisuudeksi (taulukot 10–14). Taulukot sisältävät keskipitkän aikavälin (5–10 v) tavoitteet sekä keinot asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi lyhyellä aikavälillä (1–5 vuotta). Teemat ovat:

- Viestintä
- Reitistöt ja palveluvarustus
- Luontokeskuksen roolit
- Yhteistyö ja kumppanuus
- Kansainvälisyys.

Taulukko 10. Viestinnän tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi.

TEEMA: VIESTINTÄ	
Tavoite ja toteutus	Keinot
Tunnistetut ja tunnustetut Oulangan vetovoimatekijät sekä kävijöiden tarpeet ja toiveet hyödynnetään puiston viestinnässä. Luonto- ja kulttuuriarvot ovat myös viestinnän sisältönä.	Viestintää tehdään asiakaslähtöisesti ja houkuttelevasti, myös kansainväliset asiakkaat huomioiden. Luonto- ja kulttuuriarvot ovat viestinnän keskiössä sekä mediassa että luonto-opastuksessa paikan päällä.
Puistosta ja sen palveluista tarjottava tieto on saatavissa nykyaikaisia medioita hyödyntäen. Painopiste siirretään paperista sähköiseen materiaaliin. Uusia sovelluksia etsitään aktiivisesti ja hyödynnetään ennakkoluulottomasti. Puistosta tuotettava perustieto on asiakkaalle edelleen ilmaista, mutta esim. reittikohtaisista tuotekorteista karttoineen voidaan periä maksu.	Web-kamera puistoon ja myös muun elävän kuvan käyttöä lisätään. Mobiilisovelluksia hyödynnetään. Yleisesitteen lisäksi tarjolla on laadukkaita reittikohtaisia esitteitä eri kielillä. Kohde- ja reittiesitteet ovat ladattavissa ja tulostettavissa pdf-muodossa luontoon.fi-sivustolla. Patikkapaikkaa kehitetään edelleen.
Roskaton retkeily tunnetaan. Roskaton retkeily on kaikkien retkeilijöiden tiedossa ja he toimivat sen mukaisesti. Taukopaikoilta ei löydy jätteitä eikä roskia.	Tiedottamisen lisääminen – mitä roskaton retkeily on! Ydinviestin on oltava selkeä ”Ei roskia puistoon!”, kyltit reittien alkuun ja taukopaikoille. Suosituimmille taukopaikoille Roskatädin tehoiskuja!
Kumppaniviestintä on toimivaa ja perustuu molempipuoliseen tarpeeseen. Kumppaniviestintä herättää kiinnostusta sidosryhmissä ja se on toimivaa. Kansallispuistojen viestintää tekevät pääasiassa kumppanit: matkailuyhdistykset, yritykset jne. Luontoon.fi palvelee myös yrityksiä ja niiden asiakkaita.	Viestintäaineistot (tekstit, kuvat ja logot) ovat myös kumppaneiden käytössä. Luontoon.fi:n selkiyttäminen: yritysten esiintuominen ja aktiviteettien nostot. Messuilla kansallispuistot näkyvät osana matkailualueita, samoin kuin kumppaneiden (tapahtuma)viestinnässä. Tapahtumat järjestetään yhteistyössä kumppaneiden kanssa.
Luontopalvelut ja niiden tekemä työ tunnetaan. Luontopalvelut viestii kansallispuistoista ja niiden hallinnasta oman allekirjoituksensa kera.	Metsähallitus tekee numeron tekemisistään toimintansa turvaamiseksi. Luontoarvoista sekä suojelualueiden paikallistaloudellisista vaikutuksista viestitään. Ns. henkilökunnan blogin kirjoittamista luontoon.fi-sivustolla jatketaan.
Yhteistyötä tehdään eri medioiden kanssa. Ollaan aktiivisia eri tiedotusvälineiden suuntaan ja aktivoituaan erityisesti paikallistasolla. Sosiaalisen media on tätä päivää.	Perinteisen tiedottamisen lisäksi tarjotaan juttuaiheita (paikallis)medioille ja lisätään ”vieraskynä”-tyylisten tekstien kirjoittamista. Sosiaalisen median hyödyntämistä kehitetään ajan hermolla.
Kansainvälisen viestinnän keskeinen teema on ”wilderness”. Kv.-viesti yhteensovitetaan PAN Parks -viestintään, yhdesä PAN Parks -säätiön kanssa.	Oulanka(–Paanajärvi) hakee PAN Parks’in ”Protecting European Wilderness”ille aktiivisempaa ulottuvuutta viestinnän tehostamiseksi ja brändin luomiseksi.

Taulukko 11. Reitistöjen ja palveluvarustuksen tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi.

TEEMA: REITISTÖT JA PALVELUVARUSTUS	
Tavoite ja toteutus	Keinot
Kaikki Oulangan reitit tuotteistetaan. Kukin reitti on oma kokonaisuutensa ja sekä reitti että niistä koostuva kokonaisuus on toimiva. Kohderyhmäajattelua ja asiakas-segmentointia edistetään osana reittien ja palveluiden suunnittelua. Reitistöissä on ns. täyden palvelun reittejä, joita voi kulkea ”nappaskengin”, mutta myös ns. omatoimireittejä, joiden huolto on vähäistä.	Tehdään reittien kokonaisarviointi ja laaditaan tarvittavat toimenpidesuunnitelmat reittien kunnostamiseksi, muuttamiseksi tai poistamiseksi. Jatkossa huollon panostus kohdistuu suosittuihin reitteihin toisten jäädessä ”erämaiseksi reiteiksi”. Reitit luokitellaan ja niistä viestitään niin, että kävijät tietävät reitin vaativuuden ja huollon tason.
Puiston kävijäryhmät tunnetaan: tiedämme ketkä puistossa liikkuvat, missä ja milloin. Tuntemme puiston kävijät ja onnistumme houkuttelemaan puistoon myös uusia kävijäryhmiä. Kävijäseuranta antaa tietoa puiston kävijävirroista. Kävijälaskurit antavat luotettavaa tietoa alueen ja reittien käyntimääristä myös viestintää ja raportointia varten. Puiston asiakasseurantasuunnitelma on ajan tasalla.	Alueellinen asiakassegmentointi tehdään valtakunnallisen tutkimuksen sekä alueen kävijä- ja asiakastutkimusten perusteella. Uusia kävijäryhmiä lähestytään viestinnällä sekä osallistumalla tapahtumiin uusilla ja erilaisilla yhteistyökuvioilla. Laskureiden käyttöä kehitetään ja niitä siirretään tai hankitaan lisää tarpeen mukaan. Puistolla on ns. kiertäviä laskureita, joiden paikkaa voidaan vuosittain vaihtaa esim. hajakohteesta toiseen.
Kansallispuistoon pääsee myös rullaten. Oulangan kansallispuistossa on ainakin yksi esteetön reitti, joka soveltuu liikuntarajoitteisille ja lastenvaunuille. Reitille lähteminen on vaivatonta ja reitti tuo kävijän näköalapaikalle jokimaisemaan.	Esteetömmästä reitistä tehdään selvitys yhdessä esteetömyyden asettamat vaatimukset tunnevan toimijan kanssa. Mikäli sopiva vaihtoehto löytyy, toteutus hankkeistetaan.
Oulankajoen melonta kasvattaa edelleen suosiotaan. Melontaa tukevaa palveluvarustusta kehitetään mm. mahdollistamalla melonta-vaellusyhdistelmä. Veneenlasku- ja -nostopaikkoja parannetaan. Melonnan turvallisuuteen liittyvissä asioissa Metsähallitus on aktiivinen toimija.	Reittilinjaus Jätkälämutkasta Karhunkierrokselle suunnitellaan ja toteutetaan. Kiutaköngään alapuoliselle veneenlaskupaikalle johtava tie kunnostetaan ja parkkipaikkaa laajennetaan. Aitaniityn entinen valvontatupa on nyt varustupana melojille. Melonnan markkinointia jatketaan. Järjestetään yhteinen turvalasku keväällä melontayrittäjien, matkailuyhdistyksen ja turvallisuusviranomaisten kanssa.
Reitit linjataan luonto- ja kulttuuriarvoja kunnioittaen ja kestävyys huomioiden. Reitit eivät kulje kulumisherkillä alueilla, eivätkä uhkaa merkittäviä luontoarvoja. Järkevästi linjatut reitit vähentävät huollon ja kestävännin tarvetta. Reittejä linjataan tuomaan kävijät kulttuuriarvojen, kuten tulvaniittyjen ja niitty latojen luo.	Reitit linjataan niin, että maasto kestää kulutusta. Reittien kulumista seurataan. Myös vanhoja reittejä voidaan linjata uudelleen. Karhunkierros linjataan kulkemaan niitty latojen kautta. Reittien mahdollisista siirroista sekä kestävännistä viestitään.
Reitit ja rakenteet ovat turvallisia. Kansallispuiston huolto toimii ja reitit ovat kulkukelpoisia. Puistoon ja sen kävijöihin kohdistuvat uhat ja riskit ovat tiedossa, ja niitä ennakoitaan ja torjutaan.	Rakenteita korjataan ja uusitaan ennaltaehkäisevästi, puistossa ei ole huonokuntoisia rakenteita. Reitit ovat hyvin opastettuja. Tehdään virkistyskäytön riskianalyysi.
Opastus maastossa on toimivaa ja vastuullista. Maasto-opasteet ovat kestäviä ja informatiivisia, myös puiston talvikäyttö huomioidaan opasteissa. Maasto-opasteet palvelevat myös kansainvälisiä asiakkaita.	Viitoitus uusitaan uusin, kestävin materiaalein, esim. metallisena. Talviretkeilyä varten reiteille ja taukopaikoille tarvitaan heijastimia ja niiden huurtumisen estämiseksi etsitään ratkaisuja. Kaikki opasteet ovat vähintään suomeksi ja englanniksi.
Oulangan kävijät jakautuvat tasaisesti ajassa ja paikassa. Lisääntyvät käyntimäärät tai uudet käyttömuodot eivät vaaranna kestävyttä: Oulangan reiteillä on tilaa hengittää mm. määritellyjen kiertosuuntien ansiosta. Mikäli kävijämäärät kasvavat, kasvavat ne samassa suhteessa myös muilla lähireiteillä.	Käytön ohjaus toimii. Kävijöitä ohjataan myös muiden lähiretkikohteiden reiteille tuomalla niitä esiin markkinoinnissa, Patikkapaikassa ja yhä enemmän myös muissa sähköisissä markkinointikanavissa.
Puiston talvikäytön suosio kasvaa. Kävijät löytävät luontoon myös talvella, mutta tuntevat talviretkeilyn vaatimukset ja riskit.	Luontokeskus on portti luontoon, myös talvella. Talvikäyttöä kehitetään yhdessä yhteistyöyritysten kanssa. Kokemattomat talviretkeilijät ohjataan päiväreiteille tai opastetuille retkille. Talven ja pimeän kestäviä reittimerkintöjä kehitetään.
Uudistunut kansallispuiston leirintäalue palvelee kävijöitä ympäri vuoden. Leirintäalue tarjoaa nykyistä korkeatasoisempaa majoitusta entistä pidemmällä sesongilla ja jopa ympäri vuoden. Leirintäalueen uudistaminen tukee puiston talvikäytön vahvistamista.	Leirintäalue peruskorjataan ja sen palvelukonsepti uudistetaan. Laajamittainen peruskorjaus ja mökkien kunnostaminen talviasuttaviksi vaatii hankerahoituksen.

Taulukko 12. Luontokeskuksen tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi.

TEEMA: LUONTOKESKUKSEN ROOLIT	
Tavoite ja toteutus	Keinot
Asiakaspalvelupisteet palvelevat kaikkia vierailijoita. Asiakaspalvelupisteet ovat avoinna kaikille ja niiden palvelukonseptit ovat ajanmukaisia.	Palvellakseen niin uusia kuin vanhoja kävijöitä Oulangan luontokeskus tarvitsee täysin uudistetun näyttelyn ja uuden aluetta (ml. Paanajärvi) esittelevän av-esityksen. Oulangan asiakaspalvelupisteet toimivat myös näyteikkunana Paanajärven kansallispuistoon.
Luontokeskus on paikallinen yhteistoimintakeskus. Erityisesti Hautajärven luontotalo toimii sitä ympäröivän kylän "olohuoneena", yhteistoimintakeskuksena lähialueella toimiville palvelutuottajille, paikallisille yhteisöille ja asukkaille.	Tiloja tarjotaan paikallisten käyttöön entistä rohkeammin ja osallistutaan lähikylien tapahtumiin.
Luontokeskukset järjestävät suosittuja, luontoaiheisia tapahtumia yhteistyökumppaneiden kanssa ympäri vuoden. Paikallisuuden lisäämiseksi tapahtumat voivat jalkautua myös muihin tapahtumiin, esim. Käylän tukkilaiskisoihin tai muihin tiloihin kuten Karhuntassuun. Uusia tapahtumia suunniteltaessa yhteistyökumppanit ovat tapahtuman elinehto.	Järjestämisvastuusta huolimatta tapahtumat ovat kansallispuiston tapahtumia ja järjestetään koko puiston voimin. Jo olemassa olevia, suosittuja tapahtumia ylläpidetään ja kehitetään. Uusia tapahtumia suunnitellaan oman tarpeen tai toisten yhteydenottojen mukaan.
Luontokeskus ei ole vain sen seinien sisäpuolelle jäävä alue. Luontokeskuksien toiminta jalkautuu Oulangan ulkopuolelle ja paikallisuus kattaa myös lähikylä laajemman alueen.	Jalkautuminen resurssien mukaan. Paikallisille suunnattuja tapahtumia voidaan järjestää myös Kuusamon keskustassa (esim. Karhuntassun tilat).
Kansainväliset kävijät viihtyvät Oulangalla ja osuus kävijöistä kasvaa. Luontokeskuksen ja reittien palvelut ovat saatavissa kattavasti ainakin englanniksi ja mahdollisuuksien mukaan myös muilla kielillä, eri kulttuurit huomioiden. Kävijätutkimuksilla, palautteella ja omakohtaisella kokemuksella seurataan kansallisuusryhmien osuuksia ja mukautetaan palveluita sen mukaan. Oulangan luontokeskuksen näyttely palvelee myös kansainvälisiä matkailijoita.	Aineistosta, opasteista ja esitteistä on eri kieliversioita, joissa ydinviestit ovat selkeitä. Näyttelyä uusittaessa huomioidaan myös muita kieliä ja kulttuureja, vähintään englanti esillä ja muita kieliä esim. vihkoissa. Aspan osaamistasoa ylläpidetään myös kielitaidon ja kansainvälisen osaamisen suhteen.
Oulangan kansallispuiston ja luontokeskuksien rooli alueellisessa ympäristökasvatuksessa on näkyvä. Niukoista resursseista huolimatta Oulangan kansallispuisto puolustaa paikkaansa alueellisessa ympäristökasvatuksessa verkostoitumalla muiden toimijoiden kanssa.	Toimiva yhteistyösopimus esim. Oivangin nuorisokeskuksen kanssa. Mahdollisuuksien mukaan kansallispuisto jalkautuu kouluihin. (Leiri)kouluille tuotettavaan materiaaliin panostetaan mahdollisuuksien mukaan.

Taulukko 13. Yhteistyön ja kumppanuuden tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi.

TEEMA: YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS	
Tavoite ja toteutus	Keinot
Metsähallitus on haluttu ja arvostettu matkailusektorin yhteistyökumppani. Yhteistyö tuo lisäarvoa kumppaneille. Luontopalvelut kohtelee yhteistyöyrityksiään tasapuolisesti, kuitenkin aktiivisuutta edellyttäen. Kansallispuistosta ja sen palveluista viestitään yhdessä.	Kumppaniviestintää tehostetaan. Yhteistyöyrittäjyyttä ja PAN Parks Local Business Partner -kumppanuutta selkeytetään hyötyjä korostaen.
Oulangan yhteistyöyritysten oppaat tuntevat puiston luonto- ja kulttuuriarvot. Myös yhteistyöyritysten muun henkilökunnan aluetuntemus on vahva. Oppaana Oulangan kansallispuistossa -koulutus yhteistyöyrityksille ja mahdollisuus Oulangan opas -sertifikaatin uusimiseen järjestetään säännöllisesti.	Oppaana Oulangan kansallispuistossa -koulutus ja Oulangan opas -sertifikaatin uudistaminen järjestetään vuonna 2012. Jatkossa uusilla oppailla ja yrityksillä on mahdollisuus koulutukseen useammin kuin viiden vuoden välein.
Kansallispuistossa järjestetään suosittuja, luontoaiheisia tapahtumia yhteistyökumppaneiden kanssa ympäri vuoden. Mennään mukaan: uusia tapahtumia suunniteltaessa yhteistyökumppanit ovat tapahtuman elinehto. Myös vapaaehtoistyötä pyritään kehittämään niin järjestöjen kuin yritystenkin kanssa.	Ylläpidetään ja kehitetään jo olemassa olevia tapahtumia. Suunnitellaan uusia tapahtumia oman tarpeen tai toisten yhteydenottojen mukaan.
Yrityksien tarjoamat palvelut ovat aidosti kansallispuiston palveluita. Alueella toimivat yritykset tarjoavat laadukkaita elämyksiä kestävän luontomatkailun periaatteiden mukaisesti.	Yritykset ottavat kansallispuiston logon käyttöön palvelutuotteissaan. Puiston palveluita kehitetään yhdessä alueen toimijoiden kanssa ja tuotteiden suunnittelua tehdään yhteistyössä.
Kansallispuiston palvelut ja tuotteet ovat turvallisia ja korkealaatuisia. Puistossa toteutettavat ohjelmapalvelutuotteet ovat tuoteturvallisuuslain mukaisia, ja tuotteista on tehty lain edellyttämät turvallisuusasiakirjat. Turvallisuus on kaikkien yhteinen asia ja laadunhallinta on osa jokaisen yrityksen toimintaa.	Kansallispuistossa toimivat yritykset tietävät, että ohjelmapalveluiden tarjoaja on vastuussa palvelun turvallisuudesta. Yhdessä matkailuyhdistyksen ja yritysten kanssa tuoteturvallisuutta ja laatua edistetään mm. turvalaskuilla yhdessä matkailuyrityksen, pelastustoimen ja yritysten kanssa.
Luontoliikunnan tuottamat terveyshyödyt tunnetaan. Tutkimustieto suojelualueiden ja eräharrastusten terveysvaikutuksista lisääntyy. Toimimme yhteistyössä terveydenhuollon ja muiden terveyttä edistävien tahojen kanssa.	Tiivistetään yhteistyötä mm. Oulangan tutkimus-aseman kanssa luontoliikuntaan ja sen terveysvaikutuksiin kohdistuvan tutkimuksen edistämiseksi. Tutkimustuloksia hyödynnetään palvelujen kehittämisessä ja viestinnässä. Luontopalveluilla ja hyvinvointisektorin palveluntuottajilla on yhdessä suunniteltuja, toteutettuja ja markkinoituja tuotteita.
Koutajoen vesistön taimenkannan suojelu ja käyttö kokoa rivit yhteen. Oulangan taimenkanta on elinvoimainen ja kalastettavissa. Jokialueen kalastus on yhtenäinen kokonaisuus, jonka takana seisovat kaikki alueelliset toimijat.	Kalastusalue sääntöineen on kalastajalle selkeä ja ennen kaikkea se toimii kalakantojen kestävyys säilyttämiseksi.

Taulukko 14. Kansainväliset tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi.

TEEMA: KANSAINVÄLISYYS	
Tavoite ja toteutus	Keinot
Oulanka–Paanajärvi on Euroopan vetovoimaisin erämaisen luontomatkailun kohde. Puistojen matkailukäyttöä kehitetään yhtenä kokonaisuutena mm. yhteisten matkailutuotteiden avulla.	Ou–Pa on sertifioitu PAN Parks -puistopari vuodesta 2012. Puistoille laaditaan yhteinen luontomatkailusuunnitelma. Ou–Pa-matkailutuotteita kehitetään yhdessä yhteistyöyrittäjien kanssa. Luontomatkailun palveluvarustusta ja kulttuuriperintöä vahvistetaan mm. Arolan tilan jälleenrakentamisella.
Oulanka–Paanajärvi-puistopariyhteistyö on rajat ylittävän yhteistyön malliesimerkki. Oulanka–Paanajärvi-vision mukaisesti kansallispuistojen hoito- ja käyttösuunnitelmat ovat samansuuntaiset. Myös puistojen henkilöstö ottaa Oulanka–Paanajärvi-vision omakseen yhteisten kokemusten kautta.	Ou–Pa-vision toteutuminen vuoteen 2015 tarkistetaan ja mahdollistetaan. Henkilötason yhteistyötä puistojen välillä lisätään. Puistopari osallistuu aktiivisesti EUROPARCin Transboundary Parks ja Green Belt -yhteistyöhön.
PAN Parks – Local Business Partner ja Tourism model -mallien periaatteet sovitaan alueella yhteisesti. Yhteistoimintaryhmä sekä PAN Parks Local Business Partner -kumppanuus ja -kumppanit toimivat samansuuntaisesti.	PAN Parks Local Business Partner -kumppanuuden selkeyttäminen (liite 4). Yhteistoimintaryhmä vahvistaa uuden sertifiointin yhteydessä yritysten verifiointissa tarkasteltavat asiat ja määrittää suuntaviivat Tourism Model'ille.
Oulangan kansallispuisto toimii aktiivisesti ja näkyy kansainvälisillä foorumeilla. Osallistumme kansainväliseen suojelutoimintaan ja luontomatkailun kehittämiseen. Osaamisemme on kansainvälisesti arvostettua.	Viestitään hyvistä käytännöistä ja osallistutaan kansainväliseen toimintaan niin lähialueilla kuin kaukana maapallon toisella puolella. Kansainvälinen yhteistyö on monipuolista alueiden hoidosta tutkimukseen.

7.2 Kuusamo Lapland -alue

Kuusamo Lapland -alueen strategiapäivityksen visio (Naturpolis 2011b), jatkaa vuonna 2003 käynnistyneen yhteistyön tavoitetilaa. Kuusamo Lapland -alueen yhteisenä visiona on kehittyä

suositukseksi kansainväliseksi Outdoor-lomakohteeksi.

Tavoitteena on ympärivuotisuus, kuitenkin kärkeinä lumi ja talvi. Strategisiksi tavoitteiksi on tälle strategiakaudelle (2011–2013) määritelty:

- Markkinointiin voimaa – Lappi-yhteistyö
- Myyntiin lisätehoa – online-kauppa kuntoon
- Liikenne on elinehto – lentojen varmistaminen
- Vetovoimaa ja kilpailukykyä – tuotekonseptointi
- Ympärivuotisuus – myyvän kesätuotteen kehittäminen
- Tunnettuus ja mielenkiinnon herättäminen – panostus media- ja lehdistötyöhön
- Kuusamo Lapland sisäisen yhteistyön vahvistaminen.

Resurssien yhdistäminen, yksi edellisen strategian painopisteistä, on alueella hyväksytty ja vakiintunut toimintamuoto. Samoin keskittymistä muutamiin, valittuihin markkinoihin pidetään jo itsessään selvänä. Laadun varmentaminen on aloitettu ja sitä jatketaan. Pääosa panostuksesta kohdistuu Venäjälle, Ukrainaan, Benelux-maihin, Saksaan ja Iso-Britanniaan. Jäljelle jäävä viidennes kohdistuu Etelä-Eurooppaan: Italiaan, Espanjaan ja Ranskaan.

Mitattava tavoitetaso määritellään yöpymisvuorokausina, lentoyhteyksien määränä sekä merkittävien matkanjärjestäjien määränä. Tavoitteena on ulkomaisten yöpymisten 12 % vuotuinen kasvu. Vuonna 2008 alkaneen alamäen jälkeen tavoitteena on vuonna 2013 olla hieman yli vuoden 2007 lukujen.

8 Toimintasuunnitelma

Oulangan kansallispuiston luontomatkailun kehittämistarpeita on kartoitettu sidosryhmien kanssa koko suunnitteluprosessin ajan, muun muassa osana Oulangan hoito- ja käyttösuunnittelua. Matkailuyrittäjiä ja -yrityksiä on kuultu yritystutkimuksen ja vuosittain kerättävän yrityspalautteen kautta. Toimintasuunnitelman laadinnassa ja kokoamisessa on myös huomioitu alueellisilta matkailutoimijoilta muissa yhteyksissä saadut ajatukset ja esitykset. Suunnittelua ohjaavat myös Metsähallituksen valtakunnalliset linjaukset.

Kuusamo Lapland -strategiapäivitystä on työstyetty alueen matkailutoimijoiden yhteistyönä. Alueen matkailuyritykset ovat osallistuneet strategian laatimiseen mm. hankesuunnitteluseminaarissa.

8.1 Oulangan kansallispuiston kehittämistoimenpiteet

Tämän suunnitelman toimenpidetaulukkoa päivitetään aina tarvittaessa, mikäli toimintaympäristössä tapahtuu muutoksia tai uutta tietoa ilmenee. Toimenpidetaulukkoa tarkastellaan myös vuosittaisen toiminnansuunnittelun yhteydessä ja samalla käydään läpi seuraavan vuoden toimenpiteet. Myös Oulangan yhteistoimintaryhmä käsittelee toimenpiteet vuosittain. Tulevan 5-vuotiskauden kehittämistoimenpiteet Oulangan kansallispuiston alueella linjataan taulukossa 15.

Kehittäminen ja investoinnit ovat olleet pääasiassa ulkopuolisen rahoituksen varassa. Monen kehittämistoimenpiteen toteuttaminen ja toteutuminen on riippuvainen rahoitustilanteesta, sillä ympäristöministeriön luonnonsuojelualueiden hoitoon ja ylläpitoon osoittama budjettirahoitus riittää yleensä vain perustoimintojen turvaamiseen. Käytettyjä rahoitusinstrumentteja ovat mm. työ- ja elinkeinoministeriön rahoittamat työllisyystyöohjelmat, Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoitus sekä puistopariyhteistyössä alueiden väliset Interreg IV C -ohjelmat ja uutena Karelia ENPI rajan ylittävän yhteistyön ohjelma.

Taulukko 15: Oulangan kansallispuiston kehittämistoimenpiteet vuosille 2011–2015.

Oulangan kansallispuiston kehittämistoimenpiteet
2011
• Kiutakönkään kulunohjauksen suunnittelu ja toteutus • Rukan Karhunkierros-portin uudelleensijoittaminen ja viitoitus reitille • Oulangan leirintäalueen kehittämissuunnitelman laatiminen • Oulangan kansallispuiston huoltosopimuksen uusiminen • Palveluvarustuksen vuosittainen korjausrakentaminen • Oulangan reitistön kokonaistarkastelu reiteittäin ja kohderyhmittäin • Kestävyyden seuranta maastossa – polkumittaukset • Oulangan kansallispuiston järjestyssäännön päivittäminen • Oulanka–Paanajärvi hoito- ja käyttösuunnitelma valmistuu • Valtavaaran–Pyhävaaran hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen alkaa • Valtavaaran–Pyhävaaran kävijätutkimus • Oulanka–Paanajärvi luontomatkailusuunnitelma valmistuu • Roskaton retkeily -kampanja • Luontokeskuksien roolin selvittäminen ja selkeyttäminen • Tuotekortit ja päiväreititesitteet alkaa 1/2 • Kansallispuistot-lehti ilmestyy • Maasto-opasteet hoidetuille niityille • Luontoon.fi-sivujen uudistus • Web-kameran asentaminen kansallispuistoon • Liikkuvan kuvan tuottaminen sosiaaliseen mediaan
2012
• Esteettömän reitin suunnittelu • Oulangan reitistön kokonaistarkastelu jatkuu • Palveluvarustuksen vuosittainen korjausrakentaminen • Valtavaaran– Pyhävaaran hoito- ja käyttösuunnitelma valmistuu • Oulanka–Paanajärvi PAN Parks -yhteisverifiointi • Oppaana Oulangan kansallispuistossa -koulutus ja sertifikaatin uusiminen • Tuotekortit ja päiväreititesitteet jatkuu 2/2 • Kansallispuistot-lehti ilmestyy • Hautajärven luontotalon asiakastutkimus • Virkistyskäytön riskianalyysin tekeminen
2013 tai myöhemmin
• Karhunkierroksen reittilinjauksen muutokset, mm. Koutajoen silta • Esteettömän reitin toteuttaminen • Oulangan leirintäalueen peruskorjaus • Palveluvarustuksen vuosittainen korjausrakentaminen • Kansallispuistot-lehti ilmestyy • Oulangan luontokeskuksen asiakastutkimus 2013 • Oulangan kansallispuiston kävijätutkimus 2014 • Oulangan kansallispuiston yritystutkimus 2014 • Oulangan kansallispuiston huoltosopimuksen uusiminen 2014 • Luontomatkailusuunnitelman päivitys 2015 • Oulangan luontokeskuksen näyttelyn uusiminen ja av-esitys • Mobiiliopastuksen kehittäminen • Arola II-vaiheen käynnistäminen

8.2 Kuusamo Lapland -alueen kehittämistoimenpiteet

Seuraavalla strategiakaudella 2011–2013 (Strategiapäivitys 2011) Kuusamo Lapland -alueen toimenpiteet keskittyvät myynnin ja markkinoinnin kehittämiseen, liikenneyhteysien ja kärkituotteiden parantamiseen, tunnettuuden lisäämiseen sekä yhteistyön organisointiin (taulukko 16). Mo- ni toimenpide kytkeytyy vahvasti strategiakaudella toteutettavaan Lapland – North of Finland -imagomarkkinointikampanjaan. Tuotekonseptointia ja myyntiä kehitetään erillisellä hankkeella.

Taulukko 16: Kuusamo Lapland -alueen kehittämistoimenpiteet vuosille 2011–2013.

1. Markkinointiin voimaa	Lapland – North of Finland yhteistyöhön ja sitä tukevaan toimintaan varaudutaan Kuusamo Lapland alueella tuotekonseptoinnilla ja myynnin aktivoinnilla.
	Resurssoidaan henkilöstöä avustamaan Lapland – North of Finland toimenpiteitä, mm. media- ja matkanjärjestäjävierailuja paikallisella tasolla.
2. Myynnin aktivointi	Yhteisen online-kaupan toteutusmalli selvitetään vuonna 2011, ja nettikaupan tulee olla valmiina vuoden 2012 alkaessa. Internet-markkinointi ajan tasalle.
	Järjestetään vientivalmennusta yrityksille.
3. Kärkituotteet myytävään muotoon	Toimivan kesätuotekonseptin (NatureActive?) kehittäminen yhdessä matkanjärjestäjien kanssa Hollannin, Saksan ja Venäjän markkinoille. Suunnittelu ja testauksia 2011, tuotannon käynnistys 2012.
	Teemakonseptin SnowActive (talvi) hiominen huippukuntoon kohde-ryhmittäin ja kausittain.
	Käytännön myyntiä palvelevien Product Manualien laatiminen päämarkkinoille.
	Tuotteet myyntiin online-kauppaan ja myyntiyhtiölle.
4. Liikenne	Säännölliset neuvottelut lentoyhtiöiden kanssa yhteisistä tavoitteista ja toimenpiteistä, yhteistyössä Lapland North of Finland -hankkeen kanssa.
	Sopivien tuotepalettien rakentaminen yhdessä liikenneyhtiöiden kanssa ja pääsy liikenneyhtiöiden online-kauppaan.
5. Tunnettuus	Lehdistötyön tavoitteellinen vuosisuunnitelma päämarkkinoittain.
	Vuosisuunnitelman toteutus Lapland North of Finland -hankkeessa, sitä avustaen ja täydentäen.
	Yhteistyö MEK:in kanssa lehdistövierailuissa.
	Urheilutapahtumien hyödyntäminen (Nordic. freestyle, lumilautailu).
6. Yhteistyön organisointi pysyväksi	Pysyvän yhteistyön organisaatio- ja toimintamallin (oy, ry) rakentaminen ja saattaminen käytäntöön.
	Matkailun toimialavastaava/kehitysjohtaja pysyväksi kuntien budjet-tivaroin.

Lähteet

- Ahola, A. & Kivistö, K. 2010a: Oulangan kansallispuiston kävijätutkimus 2009. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 132. 55 s.
- Ahola, A. & Kivistö, K. 2010b: Oulangan kansallispuiston yritystutkimus 2009. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 133. 49 s.
- Crossbill Guides 2010: Finnish Lapland and the Kuusamo Area. – KNNV Publishing, Zeist. 224 s.
- Ervasti, P. & Kauppila, P. 2003: Matkailun taloudelliset vaikutukset Koillis-Suomessa vuonna 2001. – Naturpolis Kuusamo. Työpapereita 4/2003. 17 s.
- Huhtala, O. 2008: Hautajärven luontotalon asiakastutkimus 2007. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 112. 40 s.
- Juntheikki, R. & Korhonen, J. 2005: Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Koillis-Suomessa vuonna 2003. – Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A 5/2005. 72 s.
- Kajaanin ammattikorkeakoulu 2010: Matkailun ennakkoinnin tutkimus ja kehittäminen Kainuussa ja Koillismaalla (A30249). Tausta-aineistoa Kainuun ja Kuusamo Lapland -alueen matkailutoimijoiden ennakkointityöhön vuoteen 2020. – Kajaanin ammattikorkeakoulu, tutkimus- ja kehitysyksikkö, Kajaani. 111 s.
- Kallunki, A. 2010: Oulangan luontokeskuksen asiakastutkimus 2008. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 131. 51 s.
- Kangas, K., Nyman, H. & Siikamäki P. 2007: Assessment of socio-economic and ecological sustainability of nature-oriented tourism and recreation in Oulanka National Park. – Oulanka-Paanajärvi – wilderness, experiences and well-being. Euregio Karelia Neighbourhood programme, Interreg project. 32 s.
- Kauppila, P. 2009: Kuusamon kaupungin matkailutalous vuonna 2007. – Naturpolis Kuusamo. Työpapereita 1/2009. 29 s.
- Kuusamon kaupunki, Posion kunta, Sallan kunta & Taivalkosken kunta 2006: Koillis-Suomen strateginen yleiskaava. Kuusamo, Posio, Salla, Taivalkoski. 2004. – http://www.ahiplan.airix.fi/tietopankki/koillis_suomi/, viitattu 6.9.2010.
- Lapin liitto 2010: Lappi. Elämänvoimaa. Matkailustrategia 2011–2014. Luonnos 27.10.2010. – Lapin liitto, Rovaniemi. http://www.lapinliitto.fi/c/document_library/get_file?folderId=90644&name=DLFE-6930.pdf. 62 s.
- Metsähallitus 2004: Oulangan kansallispuiston luontomatkailusuunnitelma. – Metsähallituksen arkisto, Vantaa.
- Metsähallitus 2010a: Kulma-hanke. Kulttuuriperintö matkailun voimavaraksi. – <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Hankkeet/Rakennerahastohankkeet/KULMA>, 10.6.2010.
- Metsähallitus 2010b: Kansallispuistot ja retkeilyalueet tärkeitä paikallistaloudelle. – www.metsa.fi/suojelualueetjapaikallistalous, 10.6.2010.

- Metsähallitus 2011: Oulangan kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. Luonnos 5.1.2011. – <<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Luonnonsuojelu/Hoidonjakaytonsuunnittelusuojelualueilla/Oulanka/Sivut/Oulanganhks.aspx>>. 177 s.
- Metsähallitus & Metsäntutkimuslaitos 2009: Kansallispuistojen ja retkeilyalueiden kävijöiden rahakäytön paikallistaloudelliset vaikutukset. Raportti 14.12.2009. – <<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Eraasiatjaretkeily/Virkistyskaytonsuunnittelu/suojelualueidenmerkityspaikallistaloudelle/Documents/Kavijoiden%20paikallistaloudelliset%20vaikutukset.pdf>>. 16 s.
- Naturpolis 2011a: Koheesio- ja kilpailukykyohjelma (KOKO). – <<http://www.naturpolis.fi/aluekehitys/koheesio-ja-kilpailukykyohjelma-koko>>.
- Naturpolis 2011b: Kuusamo Lapland matkalla kansainvälisyyteen 2013. Strategiapäivitys maaliskuun 2011. – Kuusamo Lapland.
- PAN Parks Foundation 2008: PAN Parks Verification Manual. Pre-verification Assessment for Principle 4. – <http://www.panparks.org/sites/default/files/upload/learn_resourcebank/verification_related/Pre-verification%20Assessment%204%202008.doc.pdf>. 8 s.
- Pohjois-Pohjanmaan liitto 2006: Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategia. Matkailu kasvaa ja kansainvälistyy. – Pohjois-Pohjanmaan liitto. Julkaisu A:41. 20 s.
- Puhakka, R. 2007: Kansallispuistojen kasvava merkitys luontomatkailun kohteina ja aluekehittämisen välineinä. – Metlan työraportteja 52: 139–152.
- Ruka-Kuusamo matkailuyhdistys 2009: Asiakaskysely kesä 2009. – Ruka-Kuusamo matkailuyhdistys, Kuusamo.
- Ruuttula-Vasari, A. 2006a: Kansallispuistohaaveet kypsyvät. – Teoksessa: Ruuttula-Vasari, A. & Juvonen, S.-K. (toim.), Oulanka – kuohujen keskeltä kansallispuistoksi. Metsähallitus, Pohjanmaan luontopalvelut. S. 57–66.
- Ruuttula-Vasari, A. 2006b: Haaveista totta vuonna 1956. – Teoksessa: Ruuttula-Vasari, A. & Juvonen, S.-K. (toim.), Oulanka – kuohujen keskeltä kansallispuistoksi. Metsähallitus, Pohjanmaan luontopalvelut. S. 91–106.
- Saarinen, J. 1998: Kestävyys, kantokyky ja matkailun kehittäminen: näkökulmia kestävän matkailun problematiikkaan. – Teoksessa: Saarinen, J. & Järviluoma, J. (toim.), Kestävyys luonnon virkistys- ja matkailukäytössä. Pallas-symposium 1997. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 671: 15–31.
- Sallan kunta 2008: Sallatunturi 2020 – kehittämisohjelma. – Haaga-Perhon raportteja, Savonlinna 2007. 26 s.
- Sievänen, T. 2005: Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun tulevaisuudenkuvia. – Teoksessa: Koivula E. & Saastamoinen O. (toim.), Näkökulmia luontomatkailuun ja sen tulevaisuuteen. Joensuun yliopisto, Metsätieteellinen tiedekunta. Tiedonantoja 165: 62–80.
- Siikamäki, P. & Kangas, K. 2009: Limits of Acceptable Change as a tool for protected area management – Oulanka National Park as an example. – Teoksessa: Siikamäki, P. (toim.), Research and monitoring of sustainability in nature-based tourism and recreational use of nature in Oulanka and Paanajärvi National Parks. Oulanka reports 29: 35–52.

- Simula, S.-K. & Lahti, K. 2005: Oulangan ja Paanajärven kansallispuistot. Luonto- ja retkiopas. – Metsähallitus, Pohjanmaan–Kainuun luontopalvelut. 137 s.
- Swarbrooke, J. 1999: Sustainable tourism management. – CABI Publishing, New York, USA. 384 s.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2010: Suomen matkailustrategia 2020. 4 hyvää syytä edistää matkailutoimialojen kehitystä. – Työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivut. <http://www.tem.fi/files/27053/Matkailustrategia_020610.pdf>, viitattu 4.6.2010. 46 s.
- Törn, A., Tolvanen, A. & Siikamäki, P. 2005: Paikallisväestö, luonnonsuojelu ja matkailu Koillismaalla. – Metlan työraportteja 20: 18–27.
- Ympäristöministeriö 2002: Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi. – Suomen ympäristö 535. 47 s.

Oulangan yhteistoimintaryhmän peruskirja

NIMI: Oulangan kansallispuiston yhteistoimintaryhmä

TARKOITUS:

1. Neuvoa-antava elin Oulangan kansallispuiston hallinnolle
2. Viestintä ja tiedottaminen
3. PAN Parks paikallinen toimielin (Local PAN Parks Group)

TEHTÄVÄT:

- 1.1. Oulankaa koskevien ajankohtaisten toimenpiteiden ja hankkeiden käsittely
- 1.2. Suunnittelun ohjausryhmänä toimiminen
- 2.1. Sidosryhmien osallistaminen
- 2.2. Oulangan kansallispuiston toimenpiteistä ja hankkeista tiedottaminen
- 2.3. Puistoa koskevan palautteen välittäminen
- 3.1. Luontomatkailusuunnitelman periaatteiden selvittäminen yrityksille ja sidosryhmille
- 3.2. Paikallisten PAN Parks -kumppanien arviointi, suositus ja seuranta
- 3.3. Kansallisten ja kansainvälisten PAN Parks kumppanien suositus ja seurantaan osallistuminen

JÄSENYYS JA VALTUUTUS:

- Metsähallitus (Oulangan kansallispuisto)
- Kuusamon kaupunki
- Sallan kunta
- luonnonsuojelujärjestö
- Oulangan kansallispuiston lähiseudun asukkaat (Salla)
- Oulangan kansallispuiston lähiseudun asukkaat (Kuusamo)
- Ruka-Kuusamon matkailuyhdistys
- Sallan matkailuyhdistys
- Kuusamolaiset matkailuyritykset
- Sallalaiset matkailuyritykset

Viralliset organisaatiot (Metsähallitus, kunnat, luonnonsuojelujärjestö, matkailuyhdistykset, kylä-organisaatiot) valitsevat ja valtuuttavat edustajansa itse. Matkailuyritysten edustajat pyydetään yhteistoimintaryhmään.

TYÖTAPA:

Oulangan yhteistoimintaryhmän puheenjohtajana toimivat Kuusamon kaupunki ja Sallan kunta vuorovuosittain. Ryhmän sihteerinä toimii Metsähallitus.

Oulangan yhteistoimintaryhmä kokoontuu kaksi kertaa vuodessa (tammikuu ja kesäkuu), minkä lisäksi ylimääräisiä kokouksia voidaan pitää puheenjohtajan kutsusta tarpeen mukaan.

LIITE 1. 2(2)

Oulangan yhteistoimintaryhmä tekee PAN Parks sertifiointia hakevan yrityksen arvioinnin ja antaa sertifiointille suosituskirjeen. Suosituskirjeen myöntämiseen tarvitaan Oulangan yhteistoimintaryhmän 4/5 enemmistö. Verifiointiin liittyvään raporttiin on yhteistoimintaryhmän jäsenellä mahdollisuus kirjata eriävä mielipide.

RAHOITUS:

Virallisten organisaatioiden osallistuminen Oulangan yhteistoimintaryhmään on edunvalvontaa ja tapahtuu organisaation omin varoin. Ryhmään kutsuttujen matkailuyritysten ja paikallisten asukkaiden edustajien kokouskuluista vastaa Metsähallitus.

Kestävän luontomatkailun periaatteet

Luontomatkailun ja sen edellytysten kehittämiseksi Metsähallitus on laatinut kestävän luontomatkailun periaatteet luonnonsuojelu- ja erämaa-alueille sekä suojeluohjelmakohteille. Kestävää luontomatkailua kehitetään yhteistyössä matkailun parissa toimivien yrittäjien, paikallisten asukkaiden, kuntien ja muiden yhteisöjen kanssa. Kestävän luontomatkailun periaatteet eivät ole luetelo siitä, mitä saa tehdä ja mitä ei. Pikemminkin on kyse yhteisestä pyrkimyksestä näiden yleisten periaatteiden mukaiseen tavoitetilään.

Kestävää luontomatkailua harjoitetaan Metsähallituksen hoidossa olevilla suojelu-, erämaa- ja suojeluohjelma-alueilla siten, että

1. Luontoarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnon suojelua

- Luonto on tärkeä matkan syy
- Kävijöille kerrotaan luonnosta ja sen suojelusta
- Matkailu ei häiritse luontoa, kaikki alueet eivät soveltuu matkailukäyttöön
- Ryhmät ovat pieniä, kuljetaan reiteillä aina kun mahdollista
- Matkailua kanavoidaan palveluvarustuksen sijoituksella ja ohjeilla
- Rakennetaan ympäristöön sopeutuvasti, luonnonkauniit alueet säilytetään rakentamattomina
- Luonnon kulumista ja muita ympäristövaikutuksia seurataan, tarvittaessa niihin puututaan

2. Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän

- Toimitaan luonnon ehdoilla, vältetään kaikkea ympäristön kuormitusta
- Tavoitteena on ympäristöä säästävä ja roskaton retkeily
- Polttopuuta käytetään säästeliäästi
- Päästöt veteen ja ilmaan minimoidaan ja suositetaan uusiutuvia energialähteitä
- Metsähallitus ja yrittäjät antavat hyvän esimerkin ympäristönsuojelusta

3. Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä

- Tutustutaan avoimin mielin paikalliseen kulttuuriin
- Paikallinen kulttuuri otetaan mahdollisuuden mukaan huomioon tiedon ja elämysmahdollisuuksien tarjonnassa
- Käytetään paikalliset olot hyvin tuntevia oppaita

4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät

- Hankitaan tietoa etukäteen
- Tieto löytyy helposti ja on tarjolla kiinnostavassa muodossa
- Annetaan mahdollisuus osallistua alueen hoitoon
- Oppaat ovat hyvin koulutettuja

5. Asiakkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistymiseen paranevat

- Otetaan huomioon kaikki luonnossa liikkujat
- Palvelut mitoitetaan kysynnän ja kohteen mukaan
- Tarjotaan luonnonrauhaa ja opastettuja luontoretkiä
- Matkailutuotteita kehitetään yhdessä yrittäjien kanssa

6. Asiakkaiden henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuvat

- Suositaan lihasvoimin liikkumista
- Huolehditaan asianmukaisesta retkeilyvarustuksesta
- Tarjolla on helppoja ja vaativia retkikohteita
- Tarjotaan mahdollisuus luontoelämyksiin
- Rakenteet, reitit ja ohjelmapalvelut ovat turvallisia

7. Vaikutetaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen

- Käytetään mahdollisuuksien mukaan paikallisten yrittäjien tuotteita ja palveluja
- Työllistetään mahdollisuuksien mukaan paikkakuntalaisia, mutta huomataan, että myös muualta tulleet ihmiset ja ideat voivat olla voimavara kotiseudun kehittämisessä

8. Viestintä ja markkinointi ovat laadukasta ja vastuullista

- Asiatiedot ovat luotettavia
- Tiedotus on avointa ja vuorovaikutteista
- Markkinointi ei ole ristiriidassa luonnonsuojelun kanssa

9. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä

- Asiakkaiden mielipiteet ovat tärkeitä
- Järjestetään koulutusta yhdessä yrittäjien kanssa
- Annetaan kaikille kiinnostuneille mahdollisuus osallistua suunnitteluun
- Yhteistyössä asetetaan etusijalle ne, jotka sitoutuvat näihin kestäväen luontomatkailun periaatteisiin

Oulangan LAC-mittaristo

YLEINEN PERIAATE (tarkentavia tavoitteita)	MITTARI	MITTAUSTAPA
1. Luontoarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnonsuojelua: matkailu ja virkistyskäyttö eivät vaaranna uhanalaisten ja harvinaisten lajien esiintymistä, luontomatkailu edistää tai ei ainaakaan huononna maisema-arvoja.	Kotkan ja kalasääsken asutut reviirit (pääosin puiston puolella)	Pesinnän seuranta
	Oulankajoen taimenkannan koko (Kiu-takönkäärle nouseva kutupopulaatio)	RKTL:n populaatioseuranta
	Retkeilyn reitistön vaikutusalue / puiston pinta-ala	GIS-analyysi (retkeilyreitillä 100 metrin puskuri, tiellä 500 metrin puskuri)
2. Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän: maaston kuluneisuus on hyväksyttävissä rajoissa, käytetään merkittyjä reittejä ja huollettuja rakenteita silloin, kun niitä on, ympäristöä säästävä retkeily on yleisesti käytössä, poltopuun käyttö on säästävää.	Polku-urien keskimääräinen leveys (senttimetriä)	Kulumisen seuranta, ns. Oulanka-menetelmä
	Polku-urien keskimääräinen syvyys (senttimetriä)	Kulumisen seuranta
	Kuinka paljon maaston kuluneisuus on häirinnyt kävijöitä (kysymys 15, koodi 1).	Kävijätutkimus
	Roskaantuneisuus, roskien lkm / km	Kulumisen seuranta
	Kuinka paljon maaston roskaantuneisuus on häirinnyt kävijöitä (kysymys 15, koodi 2).	Kävijätutkimus
	Polttopuun kulutus/käyntimäärä / 5 vuotta. Mittayksikkö: m ³ / 1000 käyntiä.	Polttopuun kulutuksen seuranta, kävijälaskenta
3. Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä: Metsähallituksen toiminta on paikallisesti hyväksyttävää, yhteistyöyrittäjien toiminta on paikallisesti hyväksyttävää.	Voimassa olevien yhteistyösopimusten lukumäärä	Vuokra-järjestelmään tallennetut yhteistyösopimukset
	Kulttuuriperinnön merkitys yrityksen toiminnalle: Tuoko kulttuuriperinnön tuntemus lisäarvoa? (kysymys 29, koodi 2)	Yritystutkimus
4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät: asiakkaat tuntevat paikallisen kulttuurin erityispiirteet, asiakkaat ovat kiinnostuneita luonnosta ja kyselevät sekä hankivat lisätietoa, luonto on matkan tärkeä motiivi.	Kuinka tärkeää kävijöille on luonnon kokeminen (kysymys 8, koodi 1)	Kävijätutkimus
	Asiakaspalvelupisteiden käyntikerrat (Oulanka, Hautajärvi)	Käyntimäärät
	Kuinka tärkeää kävijöille on kulttuuriperintöön tutustuminen (kysymys 8, koodi 15)	Kävijätutkimus
5. Asiakkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistäytymiseen paranevat: ylläpidetään laadukasta ja viihtyisää virkistysympäristöä, otetaan huomioon muut asiakkaat.	Kuinka paljon liiallinen kävijämäärä on häirinnyt kävijöitä (kysymys 15, koodi 4)	Kävijätutkimus
	Valtakunnallisesti vertailukelpoinen kävijätyytyväisyysindeksi	Kävijätutkimus
	Kuinka paljon muiden kävijöiden käyttäytyminen on häirinnyt kävijöitä (kysymys 15, koodi 5)	Kävijätutkimus

LIITE 3. 2(2)

6. Asiakkaiden henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuvat: kävijät tuntevat virkistäytyvänsä luonnossa, kävijät saavat henkilökohtaisia luontokokeimuksia ja elämyksiä, palvelurakenteiden turvallisuus taataan.	Kuinka tärkeää kävijöille on rentoutuminen (kysymys 8, koodi 6)	Kävijätutkimus
	Luontorakenteiden kunto	Reiska – rakennetun omaisuuden tietojärjestelmä
7. Vaikutetaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen: Oulungalle suuntautuva luontomatkailu edistää aluetaloutta	Kävijöiden paikallistalouteen jättämä tuloaikutus (euroa/vuosi), kun puisto on matkan tärkein kohde	Kävijätutkimus, PASTA-järjestelmä
8. Viestintä ja markkinointi ovat laadukasta ja vastuullista: kerrotaan avoimesti ja kattavasti mitä eri suojelualueilla saa ja on soveliaista tehdä.	Kävijätyytyväisyyden osa-alue: odotusten täyttyminen, keskiarvo	Kävijätutkimus
9. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä: Metsähallituksen ja matkailuyritysten yhteistyö on luontevaa ja vuorovaikutteista, asiakaspalaute kerätään ja se käsitellään, sidosryhmäyhteistyö on hyvää ja säännöllistä.	Arvio Metsähallituksen Luontopalvelujen toiminnasta yrittäjäarviona (1–5)	Yrityspalaute

PAN Parks -verifiointiprosessi

MATKAILUYRITYSTEN PAN PARKS -SERTIFIOINTI

Toimiessaan yhteistyössä PAN Parks -sertifioidun puiston kanssa matkailuyrityksillä on mahdollisuus hakea oman toimintansa PAN Parks -sertifiointia (PAN Parks Local Partner). Sertifikaatin myöntää PAN Parks -säätio ja siihen liittyvän arvioinnin tekee yhteistoimintaryhmä kuvassa 1 esitetyllä tavalla. PAN Parks -sertifikaatin hinta ja käyttöehdot määritellään PAN Parks -säätion ja yrityksen välisessä sopimuksessa ja siihen liittyvässä ohjeistuksessa.

PAN Parks -kumppanuus on mahdollista kaikille Oulangan kansallispuiston yhteistyöyrityksille. Ohjelmapalveluyritysten lisäksi kumppaneita voivat olla esimerkiksi hotellit ja muut majoitusyritykset, liikennöintiyritykset sekä matkamuistomyymälät, jotka eivät itse välttämättä järjestä luontomatkkoja asiakkailleen, ja joiden toiminta tapahtuu kokonaisuudessaan puiston ulkopuolella. Yrityksen tuottamien palvelujen on sijoitettava Oulangan vaikutusalueelle (Kuusamo Lapland -alue) ja niiden on oltava selkeästi osa Oulangan asiakkaiden palveluketjuja.

Vuosina 2005–2006 Oulangalla paikallisille kumppaneille myönnettyt sertifikaatit olivat määrääkäsia, mutta jatkossa ne ovat voimassa toistaiseksi. Oulangan PAN Parks -kumppaneita on tällä hetkellä 12, joista osan toiminta on kuitenkin muuttunut eikä välttämättä ole enää sidoksissa puistoon. Tämän matkailusuunnitelman hyväksymisen jälkeen kansallispuiston PAN Parks -koordinaattori käy läpi nykyiset kumppanit ja varmistaa kumppanuuden jatkumisen. Sertifikaatit uusitaan vuonna 2012 Oulanka–Paanajärvi-yhteisverifiointin myötä.

PAN Parks Periaate 5 asettaa yrityksen tuotteiden sertifiointille seuraavat edellytykset:

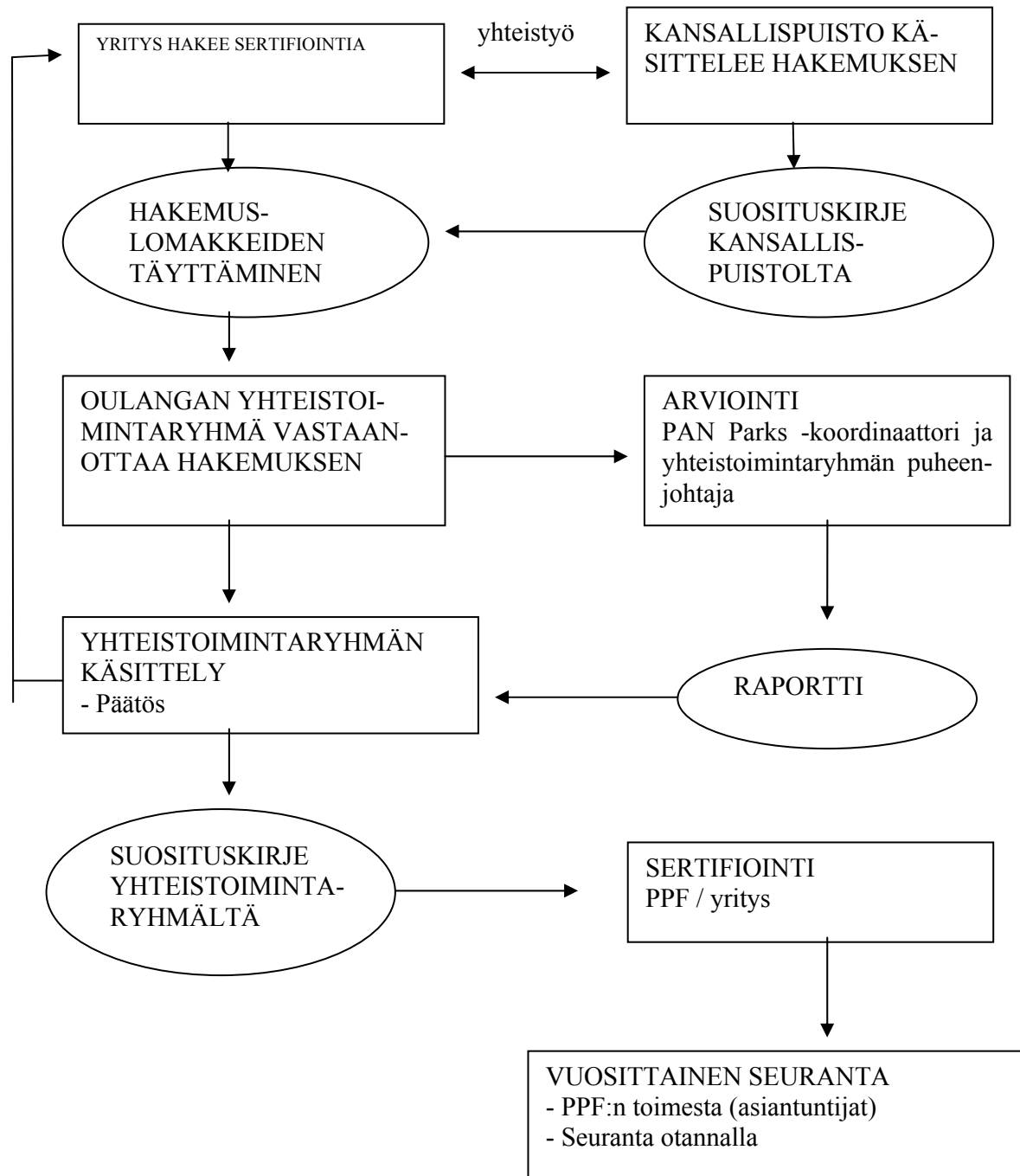
- yritys noudattaa toimialtaan vaadittavaa kansallista lainsäädäntöä ja normistoa
- yritys on sitoutunut PAN Parks -säätion asettamiin periaatteisiin ja tavoitteisiin
- yritys tukee Oulangan kansallispuistoa ja noudattaa sen hoidon ja käytön periaatteita
- yritys noudattaa alueelle tehdyn kestävän luontomatkailun suunnitelman periaatteita
- yrityksellä on käytössä parhaat mahdolliset ympäristö- ja laatukriteerit
- yrityksen tulee varmistaa, että mahdollisten alihankkijoiden toiminta täyttää ympäristökriittisen tarkastelun.

Oulangan yhteistoimintaryhmä seuraa sertifikaatin asettamien kriteerien säilymistä yrityksen kansallispuistolle tekemän raportoinnin kautta. PAN Parks -säätion asettamat ulkopuoliset arvioijat tekevät satunnaisotannalla seurantakäyntejä sertifioiduissa yrityksissä. Seurantakäynnit tehdään Oulangan kansallispuiston seurannan yhteydessä. Yritys menettää sertifikaatin, mikäli se ei täytä kriteerejä ja tee korjaavia toimenpiteitä asetetussa ajassa.

PAN Parks -yhteistyöhön liittyvät myös kansainväliset ja kansalliset matkanjärjestäjät ja alueelliset incoming-toimistot. Näiden osalta soveltuvuuden PAN Parks -verkostoon määrittelee PAN Parks -säätio, ja kumppanuudesta tehdään sopimus säätion ja yrityksen kesken.

PAN PARKS LOCAL PARTNER -VERIFIOINTI

Prosessi:

Kuva 1. PAN Parks Local Business Partner -verifointiprosessi.

Vahvistuskirje

TÄMÄN SUUNNITELMAN VAHVISTAA OULANGAN YHTEIS- TOIMINTARYHMÄ

Hautajärvellä 23.02.2011,

Pekka Huhtala, pj.
Sallan kunta

Mika Perttunen
Naturpolis

Anne Murto
Ruka-Kuusamo matkailuyhdistys

Paula Aspholm-Heimonen
Sallan matkailuyhdistys

Arja Kilpivaara
Käylän maamiesseura

Pekka Huhtala
Hautajärven kylätoimikunta

Risto Sola
Kuusamon luonnonystävät

Sari Alatossava
Metsähallitus

Matti Hovi
Metsähallitus

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 191 Marika Yliniva ja Essi Keskinen 2010: Perämeren kansallispuiston vesimakrofyytit - peruskartoitus ja näytteenottomenetelmien vertailu. 66 s.
- No 192 Juutinen, R. ym. 2010: Lähteikköjen ennallistamistarve – kasviyhteisöjen ja ympäristön rakenteen tarkastelu. 59 s.
- No 193 Juutinen, R. (toim.) 2010: Lähteikköjen ennallistamistarve – hyönteislajiston tarkastelu ja koko hankkeen yhteenveto. 133 s.

Sarja B

- No 145 Airaksinen, S. & Kuusiniva, M. 2010: Syötteen luontokeskuksen asiakastutkimus 2008–2009. 39 s.
- No 146 von Boehm, A. 2010: Nuuksion kansallispuiston kävijätutkimus 2009–2010. 60 s.
- No 147 Laukkanen, M. 2010: Kolin kansallispuiston yritystutkimus 2009–2010. 67 s.
- No 148 Leinonen, K., Seppänen, M., Raasakka, N. & Magga, A. 2011: Urho Kekkosen kansallispuiston kalastus- ja retkeily selvitys 2008. 36 s.
- No 149 Metsähallitus 2011: Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien tilinpäätös ja toimintakertomus 2010. 62 s.
- No 150 Meri-Hilkka Mäkelä 2011: Leivonmäen kansallispuiston kävijätutkimus 2011. 62 s.

Sarja C

- No 88 Metsähallitus 2010: Pyhä-Häkin kansallispuiston ja Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 104 s.
- No 89 Metsähallitus 2011: Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 136 s.
- No 90 Pulkkinen, E. 2011: Idän Taigan luontomatkailusuunnitelma. Hossa, Kalevalapuisto, Ystävyyden puisto. 49 s.
- No 91 Metsähallitus 2011: Kalevalapuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 143 s.
- No 92 Metsähallitus 2011: Tarvantovaaran erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 166 s.
- No 93 Virkkunen, V. 2011: Syötteen luontomatkailusuunnitelma 2011. 59 s.
- No 94 Virkkunen, V. 2011: Sustainable Tourism Development Strategy 2011, Syöte National Park. 60 s.
- No 95 Metsähallitus 2011: Lietveden ja Luonterin Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 102 s.
- No 96 Metsähallitus 2011: Öjenin hoito- ja käyttösuunnitelma 2010–2020. 51 s.
- No 97 Metsähallitus 2011: Kallinkankaan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 41 s.
- No 98 Metsähallitus 2011: Etelä-Kuusamon suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma 2009–2018. 97 s.

ISSN-L 1796-2943
ISSN 1796-2943 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-446-867-1 (pdf)

www.metsa.fi/julkaisut